

OBSZAR LGD

Puszczy Noteckiej

i jego walory
turystyczno - historyczne
szansą na rozwój

Puszcza Notecka
STOWARZYSZENIE
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA PUSZCZA NOTECKA

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Instyтуcja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Informator turystyczny

Międzychód 2018

Wydawca:
Lokalna Grupa Działania „Puszcza Notecka”,

Biuro:
ul. Dworcowa 18 64-400 Międzychód,
tel. 506 087 607,
e-mail : biuro@puszczanotecka.org

ISBN 978-83-64146-00-8

Druk:
emildruk.pl

Zrealizowano w ramach:

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

OBSZAR LGD Puszczy Noteckiej

i jego walory
turystyczno - historyczne
szansą na rozwój

Informator turystyczny

Nasz przewodnik to propozycja siedmiu wypraw dla:

- całej rodziny
- turystów indywidualnych
- wycieczek
- dzieci, młodzieży i dorosłych.

Trasy te można pokonać:

samochodem

rowerem

pieszo

płynąc

autokarem

We wszystkich tych miejscach byliśmy osobiście,
koniecznie trzeba je zobaczyć!!!

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Institucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Stowarzyszenie Puszcza Notecka – to organizacja działająca w ramach programu Leader na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, zrzeszająca gminy Chrzypsko Wielkie, Kwilcz, Międzychód, Obrzycko, Ostroróg, Sieraków, Wronki i miasto Obrzycko - wszystkie leżące na terenie Puszczy Noteckiej i w jej okolicach. Jednym z zadań Stowarzyszenia jest promocja turystyki na tym terenie.

Jeśli ktoś chce się spotkać z naprawdę wspaniałą przyrodą, potężnymi lasami, przepięknymi krajobrazami – jeziorami, wzgórzami, malowniczymi dolinami strumieni, natknąć się na leśną zwierzynę, chce odpocząć – to koniecznie musi przyjechać do Puszczy Noteckiej.

*Zapraszamy do naszych Gmin!
W imieniu LGD Puszcza Notecka
Zarząd Stowarzyszenia*

Więcej informacji na www.puszczanotecka.org

Puszcza Notecka i przylegająca do niej od południa **Kraina Stu Jezior** – czyli **Pojezierze Międzychodzko – Sierakowskie** to najpiękniejsze zakątki Wielkopolski. Ich wielkim atutem prócz naturalnych uroków krajobrazu, przyrody i znajdujących się tu zabytków jest położenie - **z Poznania do Puszczy Noteckiej jest zaledwie 60 – 80 km, a z Berlina tylko 150 – 180 km.** Można tu więc przyjechać – choćby na weekend, choćby na jeden dzień i odpocząć od wielkiego miasta, spotkać się z prawdziwym lasem, pojeździć konno, popływać w nadal czystych jeziorach, pospacerować pieszo po wielu coraz ciekawszych szlakach.

Cała Puszcza Notecka to **ponad 135 tys. ha lasów** ciągnących się na przestrzeni ponad stu kilometrów od Santoka i Skwierzyny po Oborniki i Rogoźno. Lasy te rosną na terenach kształtowanych przez lodowiec, a więc spotkać tu można najróżniejsze pagórki będące w istocie polodowcowymi wydiami. Ich średnia wysokość to ok. 20 m, największe sięgają ponad 30 m, a **Wielka Sowa** leżąca na granicy gminy Międzychód i Drezdenko aż 42 m (wysokości względnej) i 93 m n.p.m.

Lasy te – głównie sosnowe, z domieszkami brzozy, ale też i innych drzew liściastych, mimo iż w większości zaledwie 70 – letnie tworzą bardzo malownicze, ze względu na schowane wśród nich wzgórza i doliny krajobrazu i zakątki. Ich olbrzymi obszar zachwyca szukających wytchnienia i robi niesamowite wrażenie na przybyszach z miasta. Tego spotkania z Puszcza Notecką trzeba doświadczyć osobiście!

W południowej części Puszczy - nad Wartą, spotykamy dodatkową atrakcję, tworzącą szczególne urozmaicenie - jeziora rynnowe. Właśnie te jeziora, wraz z akwenami położonymi na południe od Warty – między Sierakowem i Międzychodem stanowią tzw. Pojezierze Międzychodzko – Sierakowskie. To też niezwykle piękne krajobrazy – prawie w każdej dolinie jezioro, staw, rzeczka, a dodatkowo więcej tu lasów liściastych, pomnikowych drzew i – rezerwatów, jak choćby Kolno Międzychodzkie z wiekowymi dębami. Krajobraz stworzony przez naturę uzupełniają dwory i pałace, których tu sporo, gotyckie i barokowe kościoły, wiejskie kapliczki, sady, aleje owocowe, parki dworskie, a także zabytki techniki jak choćby żelazny most kolejowy w okolicach Chrzypka.

Zapraszamy więc do nas!

TRASA I

OD RAZU W LAS, PRZEZ WIEŚ, KTÓREJ NIE MA...

(jeden dzień, do wyboru: 23 km lub 14 km)

Pierwszą naszą podróż po Puszczy Noteckiej proponujemy rozpocząć rowerowym szlakiem krajoznawczo – historycznym **Śladami Radusza**.

Radusz to właśnie owa „wieś, której nie ma”. Kiedyś – do II wojny światowej była to największa wieś w Puszczy Noteckiej, dziś pozostały po niej jedynie fragmenty fundamentów, widoczne zwłaszcza wiosną, kiedy nagle wśród lasu, obok miejsca po dawnym domostwie zakwitają zdziczałe już drzewa owocowe, ukazują się jakieś tajemnicze stopnie, głązy, resztki studni...

Mokrzec, ośrodek edukacji w dawnej leśniczówce

Trasa rozpoczyna się w okolicach wsi **Kaplin** w Puszczy Noteckiej. Dojechać tu można drogą krajową nr 24 do Gorzynia, dalej drogą wojewódzką nr 160 przez Międzychód i most na Warcie, za ośrodkiem wczasowym Mierzyn skrócić w prawo, w drogę wojewódzką nr 198 do Kaplina. We wsi **Kaplin** należy wjechać w drogę leśną, w lewo - **do szkółki leśnej**, gdzie jest początek ścieżki.

*Wieś Radusz, jak wiele w Puszczy była założona na **prawie ołęderskim**. W pocz. XVIII w. zasiedliło ją zaledwie 20 rodzin. W zamian karczowali las, osuszali mokradła. Przed II wojną światową żyło tu już 360 rodzin i mimo, że mieszkali tu Niemcy i ewangelicy, a także Polacy i katolicy, to trudno tu było dostrzec konflikty narodowościowe i religijne. W ewangelickim kościele odbywały się także msze katolickie, a ta sama bryczka odwoziła pastora, a przywoziła księdza. Może to sprawiło, że wieś należała do bogatych, średnia wielkość gospodarstw wynosiła aż 80 ha (co prawda na niezbyt urodzajnych glebach). Istniała tu szkoła, funkcjonował młyn, trzy karczmy, sklepy, działał nawet polski teatr amatorski. Nagle – w roku 1940 hitlerowcy postanowili zrobić tu swe tereny łowieckie i przystąpiono do likwidacji wsi. Stopniowo rozpoczęto wyburzanie domów. Tuż po II wojnie, podobno, ukrywały się tam lub w okolicy jakieś ewakuujące się oddziały AK. Reszty dopełniły władze PRL-owskie wywożąc rozbiórkową cegłę – jak mówiono na odbudowę Warszawy.*

Ścieżka rowerowa leśna „Śladami Radusza” przygotowana jest w dwóch wersjach – krótszej (14 kilometrów, **żółta**) i dłuższej (23 kilometry, **niebieska**). Początkowo bieżą one równolegle na północno – zachodnich brzegach Jeziora Młyńskiego. Dalej szlak żółty biegnie na północ, a niebieski skręca na południe, by po kilku kilometrach znów się spotkać.

Wzdłuż szlaku znajduje się **10 przystanków edukacyjnych** opowiadających o Puszczy i historii Radusza:

1. **Od uprawy do starodrzewia;**
2. **Święto Lasu;**
3. **Krajobraz polodowcowy Puszczy Noteckiej;**
4. **Pożary;**
5. **Strażnica;**
6. **Powierzchnie doświadczalne;**
7. **Puszcza Notecka;**
8. **Osadnictwo Olęderskie;**
9. **Historyczne centrum Radusza;**
10. **Gospodarstwo (trasa żółta - pomija przystanki od 3 do 7).**

Ścieżka łączy walory przyrodnicze, krajobrazowe i historyczne Puszczy. Tu o jej lasach i ludziach, którzy tworzyli historię Puszczy dowiemy się najwięcej. Dodatkową zaletą jest to, że na trasie spotykamy inne obiekty edukacyjne nadleśnictwa (np. ścieżkę **Bobrowy Zakątek**, szkółkę leśną, czy Izbę Pamięci Radusza (**Izba Pamięci Radusza** - to muzeum opuszczonej wsi – dawna **leśniczówka Mokrzec**, w której zgromadzono między innymi tabliczki z numerami domów, mapy, fotografie, dokumenty oraz sprzęty z Radusza.

Ścieżka rowerowa Śladami Radusza powstała z inicjatywy Nadleśnictwa Międzychód oraz Stowarzyszenia na Rzecz Rozwoju Ziemi Międzychodzkiej przy współpracy Gminy Międzychód

TRASA II

ROWEROWA PRÓBA OD SIERAKOWA DO MIĘDZYCHODU

(jeden dzień, ok. 32 km)

Trasa, którą proponujemy – to wycieczka rowerowa przez lasy Puszczy Noteckiej. Zaplanowana jest na 4 - 5 godzin i mimo, że to tylko 32 km, może się zdarzyć, że zajmie nam trochę więcej czasu – a to będziemy robili zdjęcia, a to zatrzymamy się by przyjrzeć się lepiej temu co w lesie..., a to będziemy chcieli coś zjeść, odpocząć...

Wycieczkę rozpoczynamy w Sierakowie, a kończymy w Międzychodzie lub w Mierzynie – np. w **Domu Cyklisty (Centrum Turystyki Rowerowej, należącym do BPICAK w Międzychodzie)** lub którejkolwiek z pobliskich kwater, w zależności od tego czy zaplanujemy nocleg w naszej okolicy, czy też będziemy musieli koniecznie wracać. Jednak ze względu na to, że taki przejazd przez Puszcę – zwłaszcza dla mniej doświadczonych może być męczący lepiej pozostać u nas na noc...

Do Sierakowa najłatwiej dojechać samochodem – tak np. na godz. 9.00 – 9.30 (dojazd z Poznania to tylko ok. 1,5 godz.). Samochód możemy zostawić na Rynku, a potem wrócić do niego asfaltową szosą przez Puszcę (trasa przez Zatom Nowy, Chorzepowo ok. 20 km), to wariant dla wytrawnych rowerzystów. Możemy też umówić się, że ktoś nas odbierze w Międzychodzie – przy „laufpompie”, możemy też zostać na noc – np. w Domu Cyklisty.

Dostrzegalnia jest dostępna także dla turystów (Fot. RG)

START: Sieraków rynek

Z Sierakowa przez mosty nad Wartą wyjeżdżamy w kierunku północnym do osady leśnej **Jeziorno**. Wzdłuż zachodniego brzegu jeziora **Kubek** docieramy do bazy harcerskiej w **Jeleńcu**, a następnie zmieniamy kierunek na zachodni.

Dalej jadąc przecinkami wzdłuż oddziałów leśnych i wysokich moren, nazywanych **Francuskimi Górami**, wypatrujemy po prawej stronie wieży przeciwpożarowej (**dostrzegalni**).

W okresie od 1 maja do 1 października na wieży pełni służbę pracownik Lasów Państwowych. Punkt obserwacyjny ma 32 metry wysokości i betonową konstrukcję. Istnieje możliwość wejścia na taras widokowy umieszczony na poziomie 27 metrów, skąd rozpościera się piękna panorama borów puszczańskich.

Puszcza Notecka, widok z dostrzegalni. (Fot. RG)

Po zejściu z wieży i krótkim odpoczynku zacieramy w kierunku południowym, urokliwą ścieżką wzdłuż zachodniego brzegu **Borowego Stawu**. Dojeżdżamy do leśniczówki **Borowy Młyn**.

Zwiedzanie dostrzegalni możliwe jest podczas dyżurowania i gdy jest ładna pogoda, dlatego też jeśli chcemy wspiąć się na górę najlepiej skontaktować się z Nadleśnictwem (Bucharzewo 8; 64-410 Sieraków; tel. 612952065).

Tutaj wart obejrzenia jest rybacki obiekt hodowlany, niegdyś wiodący ośrodek prowadzony przez Technikum Rybackie w Sierakowie. Stąd w kierunku zachodnim udajemy się na poszukiwanie zarastającego **Jeziora Mniszego**.

Puszcza Notecka. W Rezerwacie Cegliniec można odnaleźć najstarsze sosny. (Fot. JK)

Na wschodnim jego brzegu na zboczach przylegających do jeziora podziwiamy znajdujące się stanowisko 160-letnich sosen (**Rezerwat „Cegliniec”**). Drzewa te przetrwały klęskę spowodowaną w początku lat dwudziestych ubiegłego wieku przez strzygonię choinówkę - wielkiego szkodnika drzew iglastych, głównie sosny i są dziś reliktem dawnej Puszczy.

Puszcza Notecka. Zarastające jezioro - Rezerwat Mszar nad Jeziorem Mnich. (Fot. JK)

Dalej w kierunku południowym – spotykamy kolejny rezerwat - **„Mszar nad Jeziorem Mnich”** z unikalną roślinnością bagienną. Rezerwat obejmuje również część wód jeziora z pływającym po nich mszarem.

Puszcza Notecka. Wejście do rezerwatu (Fot. JK)

Dla wędrujących brzegiem Mnicha wyraźnie widoczne są poszczególne fazy zarastania jeziora. Kontynuując kierunek wycieczki, na kilka chwil zaglądamy do rozproszonej, byłej osady ołęderskiej, **Kobylarnia**. Zwracając się ponownie ku północy, podążamy wschodnim brzegiem **Jeziora Kłosowskiego** podziwiając „**Rezerwat „Czaple Wyspy”**”. Ten etap wycieczki zamyka widok malowniczo położonej leśniczówki **Kukułka**. Jej nazwa prawdopodobnie związana jest z często tu spotykanymi kukułkami... Dawniej funkcjonował tam też młyn wodny, a pozostałością tego jest sztuczny staw. W pobliżu znajduje się strumień wpadający do Jeziora Kłosowskiego. Dalej, szerokim duktem leśnym zmierzamy na zachód, wita nas tam kolejne jezioro. To **Jeziro Barlin**.

Jadąc dalej na zachód docieramy do niewielkich jezior: **Piaskowego i Środkowego**. Przecinamy drogę asfaltową nr 198 i przemierzając podmokłe nadwarciańskie łąki przez **Zwierzyniec i Mokrzec** docieramy do **Radgoszczy**. Tutaj, z wzniesienia nad **Jeziorem Radgockim**, podziwiamy **dolinę Warty**, a w tle panoramę **Międzychodu**. Wschodnim i południowym brzegiem jeziora podążamy ku północnemu przyczółkowi mostu przez zalew Warty.

Stąd możemy wyruszyć na nocleg do jednej z kwater agroturystycznych lub prowadzonego przez BPiCAK w Międzychodzie Domu Cyklisty w Mierzynie. Możemy też wrócić do Sierakowa jadąc najpierw ścieżką rowerową do Ośrodka Wypoczynkowego Mierzyn i dalej asfaltową szosą przez Zatom Nowy. Możemy też nową ścieżką rowerową – dojechać do Międzychodu i tam ulicami miasta dotrzeć na Plac Kościuszki z kil-kusetletnim dębem, gdzie kończymy wyprawę.

UWAGA: Proponowana trasa wycieczki, prowadzona poza istniejącą siecią szlaków rowerowych i pieszych obejmuje najbardziej atrakcyjne fragmenty tego obszaru Puszczy Noteckiej. Wymaga ona jednak obecności przewodnika dobrze znającego ten teren lub bardzo szczegółowej mapy.

Istnieje możliwość przemierzenia trasy pieszo (2 dni) z noclegiem np. w bazie turystycznej „Matecznik” Błota – 3,5 km na północ od Leśnictwa Kukułka lub w którejkolwiek innej z okolicznych kwater agroturystycznych.

(pół dnia, pieszo ok. 5 km)

Ścieżka Edukacyjna „Bobrowy Zakątek” wytyczona została w Puszczy Noteckiej w ramach „Leśnego Kompleksu Promocyjnego”. Zlokalizowana jest w okolicy wsi Kaplin.

Do Kaplina dojeżdżamy drogą krajową nr 24 do Gorzonia, stąd drogą wojewódzką 160 przez Międzychód, most na Warcie, za ośrodkiem wypoczynkowym Mierzyn skręcamy w drogę do Kaplina. We wsi Kaplin jedziemy prosto - do szkółki leśnej, gdzie jest początek ścieżki.

Wędrując ścieżką dydaktyczną „Bobrowy zakątek” wzdłuż dopływu Jeziora Młyńskiego i jego okolicy, możemy poznać charakterystyczne siedliska Puszczy Noteckiej. Oprócz poznawania roślin i zwierząt zamieszkujących puszcę poznajemy również część jej historii związaną z działalnością człowieka. Na trasie znajdują się tablice opisujące poszczególne fragmenty ścieżki.

Rozpoczynając wędrowkę od szkółki leśnej zrobimy trasę w kształcie pętli o długości 5 km, na której zlokalizowano 11 przystanków (nazwy poniżej). Czas zwiedzania ścieżki wynosi ok. 2-3 godziny. A oto co spotkamy po drodze:

1. Murawa napiaskowa

Na ścieżce prezentowana jest murawa napiaskowa obrazująca rośliny i zwierzęta żyjące na bardzo ubogim siedlisku piaszczystej wydmy. Murawa napiaskowa charakteryzuje się bardzo ubogą glebą, małą ilością wody i dużymi wahaniami temperatury, szczególnie wysokimi w okresie letnim.:

2. Jezioro Młyńskie

Jezioro Młyńskie jest jeziorem eutroficznym, czyli żyznym, ale zanikającym. Stojąc na pomoście można obserwować strefowy układ roślin - od roślin występujących na podłożu wilgotnym, bagiennym poprzez rośliny wynurzone i rośliny o liściach pływających po zanizone, które można oglądać z pomostu. W gąszczu roślin występują liczne owady, a w wodzie płazy i ryby.

3. Stara osada

W tym miejscu trasy spotykamy ślady po osadach ludzkich. I chociaż nie ma już zabudowań, miejsca te można łatwo rozpoznać po licznych nierównościach terenu gdzie kiedyś stały domostwa. Miejsca te charakteryzują się innym składem gatunkowym od otaczającego je lasu. Są to gatunki synantropijne związane z bytnością człowieka, np. drzewa owocowe, ozdobne czy zawleczone chwasty.

4. Młyn

W dolince cieką znajdują się resztki po starym młynie, oraz fragmenty instalacji regulującej poziom wody i kierującej ją do młyna. Wzdłuż trasy znajduje się betonowy rów, którym doprowadzano wodę na koło młyńskie ze specjalnie wybudowanego jazu piętrzącego wodę.

5. Olsy

Idąc dalej napotykamy olsy. Lasy tego typu są związane z różnego typu ciekami wodnymi. Głównym drzewem budującym zbiorowiska jest olsza czarna. Cechą charakterystyczną tych lasów jest wysoki poziom wód gruntowych, powodujący kształtowanie się karp z systemu korzeniowego olch co uwidacznia się w postaci struktury kępkowo - dolinkowej. Olsy wytwarzają też specyficzny mikroklimat i są wspaniałym siedliskiem dla różnych zwierząt np. dzików.

6. Orientacja w lesie

W tym miejscu można się dowiedzieć jak podzielony jest las, co to są oddziały leśne i jak, dzięki słupkom oddziałowym, można łatwo orientować się w lesie, czy też odnaleźć strony świata.

7. Jakie to drzewo?

Na naszym szlaku znajdujemy się na urokliwej polance gdzie łatwo zaobserwować piętrową budowę lasu i rozpoznać podstawowe gatunki drzew występujące w puszczy.

8. Bobry

Dochodząc tu znajdziemy się wreszcie w najważniejszej części trasy. Choć ślady działalności bobrów można już było wielokrotnie zobaczyć podczas wędrowki, w tym miejscu przechodząc przez specjalną kładkę najlepiej widać największe tamy zbudowane przez bobry.

Dowiemy się tutaj jak żyje rodzina bobrów, co to jest kielnia (ogon) i do czego służą i co to są żeremie. Z kładki zobaczymy tamy i dowiemy się jak bobry je zbudowały.

Puszcza Notecka, na bobrowym szlaku.

By wykonać tamę bobry najpierw splewiają duże, wycięte przez siebie kawałki drewna, między które wpuszczają gałęzie powodujące piętrzenie się wody. Tama taka jest następnie uszczelniana przez kępy trawy i muł. W ten sposób powstaje zbiornik wodny, w którym zwierzęta mogą swobodnie pływać, schować się i zatapiać gałęzie, które służą za pokarm podczas zimy. Czasami w takim miejscu bobry budują żeremia – czyli wielkie drewniane stosy, w których przez odpowiednie ułożenie gałęzi powstaje kanał wentylacyjny. Wejścia i wyjścia do takiego legowiska znajdują się pod wodą. Żeremie są budowane najczęściej wtedy, gdy brzegi są płaskie, jeżeli brzegi zbiorników wodnych są strome to bobry wygrzebują nory. Łączna długość nor jednej rodziny sięga 50 metrów. Z mostku widzimy tamy, natomiast nory pozostają niewidoczne dla człowieka.

9. Święto lasu

W kępie czerwonych dębów znajduje się kamień upamiętniający ukończenie prac zalesieniowych przez Nadleśnictwo Międzychód po szkodach spowodowanych przez strzygonię choinówkę, której żer zniszczył puszcę w latach 1923-24 w 70%. Uroczyste zakończenie prac nasadzeniowych zbiegło się ze Świętem Lasu, obchodzonym po raz pierwszy 29 kwietnia 1933 r.

10. Od uprawy leśnej do starodrzewu

Wracając drogą przez las poznajemy rodzaje drzewostanów pod kątem cech produkcyjnych. Dowiadujemy się co to jest uprawa leśna, jaka jest różnica pomiędzy młodnikiem, tyczkowina a drągowiną. Na czym polega czyszczenie lasu i trzebież oraz czym różni się drzewostan dojrzały od starodrzewu.

11. Szkółka leśna

Ostatni punkt ścieżki dydaktyczną „Bobrowy zakątek” opowiada o szkółce leśnej Kaplin założonej w 1985 na powierzchni 5,5 ha. Można tu prześledzić proces od pozyskania nasion do wyhodowania sadzonki, których używa się do odnowień i zalesień.

Ścieżką opiekuje się Nadleśnictwo Międzychód. Po wcześniejszym zgłoszeniu Nadleśnictwo zapewnia przewodnika dla grup wycieczkowych. Kontakt: Nadleśnictwo Międzychód; Przedlesie 12; 64-400 Międzychód; tel./fax 95 748 2091; e-mail: miedzichod@szczecin.lasy.gov.pl

SAMOCHODOWY REKONESANS OD KWILCZA DO MIĘDZYCHODU

(jeden dzień, do wyboru: 23 km lub 14 km)

ORZESZKOWO – KWILCZ – MNISZKI – PRUSIM – KAMIONNA – MIĘDZYCHÓD

Naszą podróż w Krainie Stu Jezior rozpoczynamy najlepiej około godz. 9.00 – 9.30 - tuż za Pniewami, na drodze nr 24 w Karolewicach. To łatwy dojazd dla tych jadących ze strony Poznania i Berlina. Od tego miejsca jesteśmy już na terenie Powiatu Międzychodzkiego.

PRZYSTANEK I. Orzeszkowo. Kalwiński cmentarz (15 min.)

Jadąc trasą 24 mijamy Lubosz, Daleszynek i wjeżdżamy do Orzeszkowa.

W Orzeszkowie, na lewo od szosy znajduje się jedyny w tej części Wielkopolski cmentarz szlachty kalwińskiej, będący jednocześnie lapidarium sztuki nagrobnej. Warto zatrzymać się w tym trochę zapomnianym miejscu i koniecznie obejrzyć obelisk poświęcony **Janowi Wilhelmowi Kassysuzowi** z napisem „Za zasługi około Ojczyzny i Ludzkości - Rodacy” a także **groby: Apolinarego Kurnatowskiego, ks. Karola de Diethla, Franciszki Persoy** i innych zasłużonych dla polskości tych ziem osób.

Orzeszkowo, na cmentarzu kalwińskim
(Fot. JK)

Obelisk na grobie Kassysusza

JAN WILHELM KASSYSUZ (1787-1848)

pastor kalwiński, działacz społeczny i patriotyczny, ur. w Poznaniu, wybitny kaznodzieja. Od 1810 roku proboszcz parafii kalwińskiej w Orzeszkowie, od 1820 roku profesor Gimnazjum Poznańskiego. Za swoje patriotyczne przekonania zwolniony przez władze pruskie z posady w Gimnazjum. W Orzeszkowie prowadził wzorcowe gospodarstwo rolne, stosował nowe metody uprawy, współpracował m.in. z Karolem Liebeltem, Karolem Marcinkowskim, Maciejem Mielżyńskim. wspierał powstańców. Jego prace i patriotyczne wystąpienia podziwiali mieszkańcy Wielkopolski. Cieszył się wielkim autorytetem nie tylko wśród współwyznawców, ale także hierarchów kościoła katolickiego - odwiedzał go tu nawet ówczesny arcybiskup gnieźnieński i poznański Marcin Dunin.

PRZYSTANEK II. Kwilcz. Siedziba Kwileckich (15 min.)

W Kwilczu mijamy po prawej park, a w głębi, obecnie remontowany, pałac Kwileckich – ziemiańskiej rodziny wielkopolskiej, znanej z patriotycznej postawy. Pałac Kwileckich projektował **Karol Fryderyk Schinkiel**. Przejeżdżając przez Kwilcz warto zajrzeć do **klasycystycznego kościoła p.w. św. Michała** z ołtarzami i obrazami z XVII, XVIII w. oraz nagrobkami Kwileckich.

Pałac w Kwilczu – dzieło K.F. Schinkla (Fot. JK)

Kościół - mauzoleum rodu Kwileckich (Fot. JK)

PUŁKOWNIK ŁUKASZ CIEPLIŃSKI

(Fot. www.zolnierzewykleci.pl)

Urodzony w Kwilczu, Kom. Inspektoratu Rejonowego ZWZ AK Rzeszów, prezes IV Zarządu Głównego „WiN”, legendarny dowódca podziemia, ceniony i znany zwłaszcza na Rzeszowszczyźnie; zamordowany 1 marca 1951, przez UB w więzieniu na Mokotowie i pochowany w nieznanym miejscu. W rocznicę jego śmierci obchodzony jest dzień Żołnierzy Wyklętych.

FRANCISZEK BRODNIEWICZ (1892 – 1944).

(Fot. www.wikipedia.pl)

W Kwilczu urodził się także znany aktor filmowy i teatralny, czołowy amant polskiego kina międzywojennego. Był synem krawca. Karierę aktorską rozpoczął w Teatrze Polskim w Poznaniu. Potem dał się poznać w głównych rolach w takich filmach jak „Doktor Murek”, „Trędowata”, „Wierna rzeka”, „Pan Twardowski”, „Ułan Księcia Józefa”, „Ordynat Michorowski” granych u boku wielkich gwiazd: Smosarskiej, Ćwiklińskiej, Barszczewskiej, Junoszy-Stępowskiego. W czasie II wojny odmówił udziału w filmach tworzonych dla okupantów i pracował jako kelner w jednej z warszawskich kawiarni.

WALERIAN BOROWCZYK

Urodzony w Kwilczu, współtwórca polskiej szkoły plakatu i szkoły animacji, reżyser, scenarzysta, twórca takich filmów jak „Dzieje grzechu”, „Tblanche” i wielu innych.

PRZYSTANEK III. Rozbitek

Rozbitek (Fot. MK)

Za przystankiem autobusowym, po ok. 500 metrach, jesteśmy już w Rozbitku. Tu, po lewej stronie szosy, na końcu platanowej alei znajduje się piękny neogotycki pałac, porównywany czasem z racji położenia i założeń architektonicznych z Kórnikiem. Pałac po latach zaniedbań remontował **Jan A.P. Kaczmarek, znany kompozytor, laureat nagrody Oscara za muzykę do filmu „Marzyciel”,** który planował tu miejsce spotkań artystów filmu, muzyki i teatru z całego świata...

PRZYSTANEK IV. Warsztaty ginących zawodów (od 1,5 do 2,5 godz.)

Wielkie Smażenie Powidel (Fot. JK)

Za Rozbitkiem, po następnych kilku kilometrach w miejscowości Prusim, tuż za stacją kolejową skręcamy w lewo – **do Mniszek.** W tej małej miejscowości w roku 2007, w wyremontowanych budynkach gospodarskich dawnego majątku Unruhów, powstało **Centrum Edukacji Regionalnej i Przyrodniczej.** Można tam poznać warsztaty ginących zawodów oraz najróżniejsze sprzęty dawnego gospodarstwa

domowego. Trasa zwiedzania połączona z zajęciami edukacyjnymi, prowadzi przez specjalnie przygotowane stanowiska - **od kowala poprzez warsztat bednarski, szewski, stanowisko praczki, pszczelarza, do składu kolonialnego, wnętrza dawnej kuchni i wystawy urządzeń do przeróbki mleka.** We wszystkich tych stanowiskach dzieci, młodzież i dorośli **mogą spróbować działania poszczególnych narzędzi,** użyć kowalskiego młotka, strugów, świdrów, przyciąć skórzane rzemyki. W CERiP można też zajrzeć do wnętrza ula, spróbować maglowania, poznać duszę żelazka, dowiedzieć się co można było kupić w składzie kolonialnym i w czym paliło się kawę...

W osobnym budynku oglądamy dawny zakład zegarmistrzowski, fotograficzny, fryzjerski, drukarnię... W spichlerzu czeka następna atrakcja – wewnątrz przypominające klasę lekcyjną z prawdziwymi ławkami sprzed lat, natomiast w sali poświęconej przyrodzie Doliny Kamionki obejrzeć można wystawę przyrodniczą i posłuchać dźwięków zwierząt. Centrum organizuje także zajęcia warsztatowe: wikliniarskie, podczas których **uczestnicy samodzielnie wyrabiają wiklinowe wózki i mogą je zabrać do domu, garncarskie, podczas których można wykonać gliniany garnuszek,** a także najróżniejsze pokazy: oddzielania śmietany od mleka, prania na tarce, prasowania, kucia i wiele innych... Zajęcia trwają od 1,5 do 3,5 godziny. Grupy oprowadzają przewodnicy.

Dziedziniec w CERiP - widok na dawny spichlerz (Fot. JK)

Będąc w Mniszkach można też podejść do odnawianego kościoła pw. św. Mikołaja w Lewicach z pięknym zabytkowym ołtarzem i malowidłami (by go zwiedzić warto się umówić z księdzem proboszczem urzędującym w Łowyniu – to po drodze) lub poprosić o pomoc pracowników CERiP. Lewice. Wnętrze kościoła p.w. św. Mikołaja (remontowane m.in. z funfusy LGD)

PRZYSTANEK V. Prusim i „Olandia”

Z Mniszek można pojechać do Prusimia (to niecałe 7 km), by zobaczyć wspaniale odrestaurowany dwór z hotelem, restauracją i cały dawny folwark, a teraz ośrodek „Olandia”. „Olandia” to kompleks konferencyjno – hotelowy, rekreacyjny i skansen powstały w wyremontowanych budynkach gospodarskich, spichlerzu i dawnym dworze. Nazwą swą przypomina osadnictwo olenderskie w Puszczy Noteckiej i okolicy.

We wsi znajdują się dwa jeziora z plażą, domki kempingowe, kwatery agroturystyczne i Wiejski Dom Wczasowy.

ROBERT JAN TAYLOR

Właścicielami Prusimia byli Prusimscy, Wilkońscy, a w XVIII wieku szkocka rodzina Taylorów. ROBERT JAN TAYLOR - był generałem wojsk koronnych, za panowania króla Stanisława Augusta został komendantem garnizonu poznańskiego; za swoją działalność otrzymał od króla Order Św. Stanisława; jego syn Karol - w 1792 r. walczył z Rosjanami w dywizji ks. Józefa Poniatowskiego, a później w dywizji gen. Tadeusza Kościuszki; w II poł. XIX w. Prusim znalazł się w rękach rodziny von Reiche.

„Olandia”

PRYZSTANEK VI. Kamionna, Perła gotyku. (35 min.)

Kościół w Kamionnie
urzeka swą koronkową fasadą

Z Prusimia tylko 10 minut jazdy drogą 24 do Kamionny. Tu, na prawo od szosy, na rynku, przy zajeździe w dawnym ratuszu (**Kamionna w roku 2011 obchodziła swoje 750 urodziny!**) można zatrzymać samochód i przejść na drugą stronę pod najwspanialszy zabytek architektury gotyckiej na tym terenie - **kościół p.w. Narodzenia Najśw. Maryi Panny** z 1499 roku. Kościół jest jednym z najcenniejszych obiektów tego typu w Wielkopolsce. Już z daleka zwraca uwagę jego koronkowa fasada i wieża dzwonnicy z ceglany hełmem.

Zbudowany został na wzniesieniu nad głęboką tu doliną rzeki Kamionki. Otoczony murem, jest doskonałym uzupełnieniem rozciągającego się ze wzgórza wspaniałego widoku na Dolinę Kamionki. Krajobraz przypomina tu trochę Bieszczady... Koniecznie trzeba zobaczyć też wnętrze kościoła z obrazem Matki Bożej Strażniczki Wiary, gotyckimi stallami i rokokowymi ławami.

Zwiedzanie wnętrza możliwe po umówieniu z księdzem proboszczem lub panem kościelnym - budynki najbliżej kościoła, wycieczki oprowadzają także pracownicy CERiP.

Kościół w Kamionie wznosi się
nad dolinę Kamionki (Fot. JK)

Z Kamionny można pojechać do Międzychodu, można też wyruszyć spod kościoła na piękny, około dwugodzinny spacer Doliną Kamionki (najlepiej z przewodnikiem www.mniszki.pl).

Rezerwat Dolina Kamionki - to rezerwat utworzony na terenie Pszczewskiego Parku Krajobrazowego w celu ochrony bogatych lasów liściastych w typie grądu i łągu olszowego wraz z licznymi obszarami źródliskowymi oraz najbardziej górskim fragmentem koryta Kamionki.

Sazan ośrodek wędkarski i noclegi.

PRZYSTANEK VII. Międzychód

Miasto z... pompą (2-3 godz.)

Międzychód – miasto powiatowe, to stolica **Krainy Stu Jezior**. Położone między Wartą, a Jeziorem Kuchennym zaprasza zielenią alei na Lipowcu, swym pięknym parkiem wokół jeziora, **przystanią nad Wartą i plażą z hotelem nad jeziorem**, a także największą atrakcją ujętym w żeliwną pompę źródłem o właściwościach leczniczych, potocznie nazywanym „**laufpompa**”. W Międzychodzie w okresie międzywojennym istniał zakład przyrodoleczniczy, który zakładał **dr Andrzej Chramiec** – lekarz z Zakopanego i klimat dawnego uzdrowiskowego miasteczka tu do dziś pozostał.

DR ANDRZEJ CHRAMIEC (1859 - 1939)

Pochodził z Zakopanego, w latach międzywojennych lekarz powiatowy w Międzychodzie, założyciel Zakładu Przyrodoleczniczego w Międzychodzie, następnie lekarz powiatowy we Wrześni. Wielki społecznik Podhala, pierwszy góral, który uzyskał tytuł lekarza. Specjalizował się w klimatologii. W 1887 założył pierwsze sanatorium w Zakopanem.

Duma mieszkańców Międzychodu - „laufpompa”

OSKAR TIETZ

Urodzony w Międzychodzie, założyciel wielkiej sieci domów handlowych „Hertie” i dalej „KaDeWe”, reformator handlu, fundator m.in. tutejszego parku i hali sportowej.

Fragment Parku im. O. Tietza.

Miasto reklamuje się hasłem „**miasto z pompą**” - w nawiązaniu do bijącego od stu lat słynnego źródła, wiele tu jednak „z pompą” się robi: odnowiono park, uruchomiono przystań wioślarską, trwa rewitalizacja Starego Portu na Warcie, zbudowano **ścieżkę rowerową łączącą przystań z ośrodkiem wypoczynkowym w Mierzynie i Domem Cyklisty**. Warto tu przyjechać, pospacerować, odpocząć...

Samochód najlepiej zostawić na parkingu nad Wartą, a stamtąd przejść na Rynek.

W Międzychodzie koniecznie zobaczyć trzeba właśnie Rynek z zabytkowymi kamieniczkami oraz dawnym hotelem „Pod Białym Orłem” (trochę zniszczony...), w którym przebywała Pola Negri.

Osiółek z wózkiem zaprasza do zdjęcia...

Płyty nagrobne na cmentarzu przykościelnym na Lipowcu

Krzysztofa Unruga – dawnego właściciela miasta oraz barokowe **płyty nagrobne** na cmentarzu przykościelnym.

Stamtąd aleją na Lipowcu można przejść do **ul. A. Chramca**, zobaczyć dom, w którym mieszkał i w którym urodziła się także jego wnuczka, znana żeglarka **Teresa Remiszewska**. Następnie znów nad jeziorem można pójść na plażę lub wrócić na Rynek i koniecznie dojść do „laufpompy” oraz napić się źródlanej wody.

TERESA REMISZEWSKA (1928 – 2002)

Kapitan żeglugi wielkiej, żeglarka i instruktor żeglarstwa, harcerka. W roku 1972 jako pierwsza Polka i czwarta kobieta na świecie samotnie przepłynęła (na jachcie „Komodor”) Atlantyck. W latach 80. działała w „Solidarności”, uwięziona w okresie stanu wojennego. Dziennikarka. Autorka książki „Z goryczy soli moja radość” i tłumaczenia wydanej w podziemiu książki Normana Daviesa „Biały orzeł, czerwona gwiazda”.

Ulicą Kilńskiego można dojść od „laufpompy” do Ryнку.

Spacer po Międzychodzie zakończyć można zwiedzając **kościół p.w. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela** z renesansową fasadą, ciekawą płaskorzeźbą Hołd Pasterzy, chrzcielnicą i amboną.

Warto też zwiedzić **Muzeum Regionalne** z wystawą etnograficzną, pamiątkami z Powstania Wielkopolskiego i ciekawymi wystawami czasowymi.

W Międzychodzie można wypożyczyć kajaki, rowery, w okolicy pojeździć konno. Po zwiedzaniu jest tu gdzie smacznie zjeść w jednej z kilku kawiarni, restauracji, pizzerii w okolicach Rynku lub nad jeziorem.

Można tu też zanoćwać w hotelu przy plaży lub w jednym z okolicznych ośrodków wypoczynkowych czy też kwaterze agroturystycznej, a także znaleźć miejsce biwakowe – np. w Starym Porcie lub w OW Mierzyn. Po całodziennym podróży możemy też wrócić do domu – stąd do Poznania to tylko 1,5 godz. jazdy samochodem.

Gorzyń, łowisko

(jeden dzień – samochodem)

Trasa, którą proponujemy prowadzi od **Gaju Małego przez Obrzycko do Zielonejgóry i dalej przez Wronki do Oporowa i Ostroroga, przez dawne dobra Raczyńskich, Kwileckich, Twardowskich...** Niestety, dziś to podróż sentymentalna, w większości możemy już tylko wspominać dawną świetność tych posiadłości i tylko z opisów dowiedzieć się o pałacowych zbiorach sztuki, pamiątek narodowych, wspaniale prowadzonych gospodarstwach. Warto jednak przypomnieć tę celowo zapominaną przez lata historię, warto powędrować – tak jak to kiedyś bywało – od dworu, do dworu...

PRZYSTANEK I. Gaj Mały

Dawna ordynacja Raczyńskich, kiedyś znana galeria obrazów...

Tym razem podróż na naszym terenie rozpoczynamy na drodze z Szamotuł do Obrzycka. Pierwsza miejscowość, w której warto się zatrzymać to **Gaj Mały** – w Gminie Obrzycko. Wieś od końca XVIII w. należała do **Raczyńskich** i pełniła funkcję siedziby ordynacji obrzyckiej, której twórcą i pierwszym ordynatem był Atanazy Raczyński.

Gaj Mały

Dziś w Gaju Małym zobaczyć możemy, niestety zaniedbany, neobarokowy pałac z XIX wieku. Pałac ten jest połączeniem dawnego parterowego dworku z 1803 r. z eklektycznym pałacem z 1845 r. zbudowanym dla Atanazego. W 1861 r. dworek i pałac połączono wieżą i murem z bramą wjazdową, a w latach 1862-65 do pałacu dobudowano skrzydło mieszczące galerię portretów rodzinnych i połączono to skrzydło za pomocą okrągłej wieżyczki. Pałac otoczony jest parkiem z zachowanym układem ścieżek, alejami lip i grabów, polaną.

ATANAZY RACZYŃSKI

herbu Natęcz, młodszy brat Edwarda (Edward Raczyński - fundator Biblioteki Raczyńskich, Złotej Kaplicy i wielu innych poznańskich gmachów). Atanazy zasłynął jako wielki kolekcjoner i miłośnik malarstwa, autor publikacji poświęconych sztuce. Założył własną galerię ze zbiorami głównie sztuki hiszpańskiej, którą planował umieścić w Poznaniu w zaprojektowanym przez Karola Fryderyka Schinkla skrzydle dobudowanym do Biblioteki Raczyńskich. Nieporozumienia z bratem Edwardem, który znany był ze swych bardzo patriotycznych przekonań, a związane z funkcjami Atanazego w Berlinie (Atanazy pełnił m.in. rolę pruskiego ambasadora w Lizbonie i Madrycie) spowodowały, że swą kolekcję eksponował przejściowo w Berlinie, a ostatecznie w swoich posiadłościach m.in. w Gaju Małym. Obecnie zbiory Atanazego znajdują się w Muzeum Narodowym w Poznaniu.

PRZYSTANEK II. Kobylniki neorenesansowy pałac i park (20 min.)

Kilka kilometrów za Gajem Małym, w stronę Obrzycka wjeżdżamy do **Kobylnik** (nie mylić z tymi blisko Tarnowa Podgórnego). Największą atrakcją tej miejscowości jest neorenesansowy pałac.

Pałac Twardowskich w Kobylnikach. Dziś hotel i restauracja
(Fot. MK)

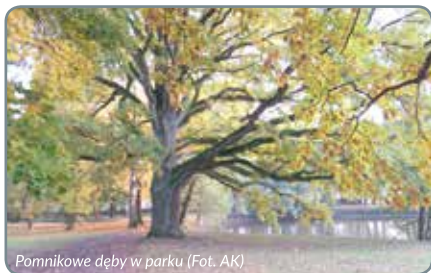
To z kolei pozostałość po ordynacji **TWARDOWSKICH**, którzy byli właścicielami majątku do 1939 roku, znani z dobrego gospodarowania, m.in. osuszania gruntów i systematycznego polepszania stanu posiadłości. Pałac zbudowano w II poł. XIX w. według projektu **Zygmunta Gorgolewskiego** - **znanego architekta** - autora pałaców królewskich w Berlinie, czy też opery we Lwowie. Uwagę zwracają najróżniejsze fantazyjne wieżyczki i sterczyny oraz niesymetryczna bryła budynku. Na jednej ze ścian możemy zobaczyć tablicę z napisem: „W pracy szczęście, budowano R.P.1887” i herbem Ogończyk Twardowskich.

Pałac w Kobylnikach to dzieło arch. Zygmunta Gorgolewskiego
(Fot. MK)

Tabliczka z napisem „W pracy szczęście”
(Fot. MK)

Pomnikowe dęby w parku (Fot. AK)

Spacerując w pięknym parku krajobrazowym wokół pałacu spotkamy pomnikowe dęby o obwodach dochodzących do 5 m, aleję grabową, malownicze stawy, a także – usytuowane w pobliżu ciekawe zabytkowe zabudowania folwarczne – ze stajnią, oborą, spichlerzem, stodołą i domem zarządcy. **Dziś w pałacu znajduje się restauracja i hotel, który gościł m. in. Prezydenta R.P.**

PRZYSTANEK III. Słopanowo małowidła w drewnianym kościele (15 min.)

Jadąc dalej w stronę Obrzycka wjeżdżamy do Słopanowa. To bardzo stara wieś, należąca kiedyś do cystersów z Łekna. Tutaj koniecznie zobaczyć trzeba **drewniany kościół parafialny p.w. św. Mikołaja**. Pochodzi z XVII wieku i jest pięknym przykładem drewnianej architektury, jedynym tego typu na naszym terenie.

Wewnątrz kościoła zachowały się barokowe i **późnorenesansowe polichromie** ze scenami z życia św. Mikołaja, św. Wawrzyńca, św. Stanisława i Matki Boskiej, a także (na stropie chóru) małowidło satyryczne przedstawiające diabła trzymającego za kołnierz nieuczciwą karczmarkę, a obok na wołowej skórze wypisane jej grzechy.

Nieuczciwa karczmarka i jej grzechy.

PRZYSTANEK IV. Obrzycko miasteczko z klimatem. Dobra Raczyńskich (45 min.)

W prawdziwym mieście musi być ratusz i mimo, że Obrzycko to zaledwie ok. 2200 mieszkańców to jednak w odnowionym Rynku już z daleka widoczna jest wieża XVII wiecznego, barokowego ceglano-ratusza. Na jego południowej ścianie na wysokości pierwszego piętra umieszczone jest renesansowe obramowanie okna przywiezione z Portugalii przez twórcę ordynacji obrzyckiej **Atanazego Raczyńskiego**. Na wieży natomiast wmurowano piaskowcową tablicę z herbem Nałęcz Raczyńskich podtrzymywanym przez dwa lwy i wstęgą z napisem „Vitam Impendere Vero” (Życie poświęcić dla prawdy), upamiętniającą założenie w 1825 r. ordynacji. Na parterze widnieje także tablica poświęcona mieszkańcom Obrzycka walczącym aktywnie w Powstaniu Wielkopolskim.

Portugalska pamiątka. (Fot. MK)

Obrzycko wzmiankowane było już w 1238 roku jako siedziba kasztelanii, w 1253 roku należało do Zakonu Joannitów, od XII do XV w. do Nałęczów Obrzyckich; w XVII w. do hetmana wielkiego litewskiego Krzysztofa Radziwiłła; potem właścicielami miasta byli Radomiccy, Mielżyńscy, a następnie Raczyńscy; miasto znane też było z osiedlających się tutaj rzemieślników, w większości wyznania luteranckiego, przybywających z Niemiec i Śląska.

Kościół w Obrzycku

Zabytków architektury w Obrzycku nie brakuje i pozazdrościłoby ich niejedno miasto. Z połowy XVIII wieku pochodzi wzniesiony wg **projektu Pompeo Ferrariego barokowy kościół p.w. świętych Piotra i Pawła**. Rozbudowę kierował w pocz. XX wieku inny znany architekt - **Roger Sławski**. Wrażenie na zwiedzających robi kopuła z latarnią. Ciekawe jest też wyposażenie kościoła. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej Niepokalanej w srebrnej sukience, a na szczególną uwagę w obrzyckim kościele parafialnym zasługują: pochodzący z hiszpańskiego klasztoru w Guadelupie **obraz „Ostatnia Wieczerza”** Eugenio Caxesa z 1609 r. (po prawej - na ramieniu transeptu) oraz nagrobek arcybiskupa gnieźnieńskiego Ignacego Raczyńskiego (po lewej) przedstawiający klęczącą postać zmarłego, odlaną z brązu (1854 - wg modelu Ludwika Wilhelma Wichmana).

Warto spojrzeć też na neobarokowy kościół poewangelicki z wysoką wieżą i blaszanym hełmem, a tuż za miastem - na drugim brzegu Warty koniecznie zwiedzić trzeba Obrzycko Zamek - zespół pałacowy w miejscowości Zielonagóra, ale to już następny przystanek...

Rezerwat „Świetlista Dąbrowa”. W okolicach Obrzycka (3 km w kierunku wschodnim) znajduje się - w pobliżu wsi Brączewo rezerwat leśny „Świetlista Dąbrowa”. Utworzony został w 1998 r. na pow. prawie 80 ha i obejmuje fragmenty lasu reprezentującego zanikający typ świetlistej dąbrowy. **Drzewostan dębowy w rezerwacie osiąga wiek ok. 130 lat**. W bogatym runie znaleźć można **rzadkie i chronione rośliny** (m.in. pięciornik biały, pajęcznica gałęzista, lilia złotogłów, dzwonek boloński, podkolan biały, kruszczyk szerokolistny). Wśród zwierząt spotykamy rzadkie ptaki - żurawie, dudki, puszczyki, dzięcioły oraz gatunki ślimaków. Rezerwat jest miejscem najróżniejszych badań naukowych i praktyk studenckich.

PRZYSTANEK V. Pałac Raczyńskich

Z Obrzycka do pałacu Raczyńskich trzeba przejechać przez most nad Wartą – w stronę Puszczy Noteckiej do miejscowości **Zielonagóra**, a tuż za mostem skrócić w lewo. Przed wjazdem do parku zamknięta kuta brama, ale zwiedzający mogą przejść przez furtkę. Obiekt ten jest bowiem chroniony i stanowi teren Domu Pracy Twórczej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Całe szczęście! Rezydencja

Pałac Raczyńskich w Zielonejgórze (Fot. JK)

bowiem jest doskonale utrzymana, elewacja nowa, park zadbany... Pałac zbudowano na wysokiej nadwarciańskiej skarpie dla **Atanazego Raczyńskiego**, następnie rozbudowano w pocz. XX wieku. Jest to budowla eklektyczna, z wieżą z blaszonym hełmem. Przed wejściem do wieży stoją dwa rzeźbione gryfy, a nad wejściem do pałacu widnieje herb Nałęcz Raczyńskich. Na **dzielniu** czworoboczny graniastostup z rzeźbą kobiety, po bokach **ofcyny**

z początku XX wieku – ceglane i z muru pruskiego.

Warto też zobaczyć dawną **bażantarnię**

– z murowanym parterem i drewnianym wysokim gołębnikiem, nakrytym blaszonym hełmem. Wszystko to otoczone jest pięknym parkiem, z malowniczymi jarami, krętymi schodami, łukowatym mostkiem, pomnikowymi modrzewiami, dębami, lipami...

Pałac Raczyńskich w Zielonejgórze (Fot. JK)

STANISŁAW, WALERIAN, JAN ADAMSCY

W Zielonejgórze urodzili się: ks. bp. STANISŁAW ADAMSKI (1875-1967) - działacz społeczny, ksiądz WALERIAN ADAMSKI (1885-1965) - socjolog; prof. JAN ADAMSKI (1887-1966) - lekarz bakteriolog.

W parku w Zielonejgórze... (Fot. MK)

PRZYSTANEK VI. Piotrowo Poewangelicki kościół

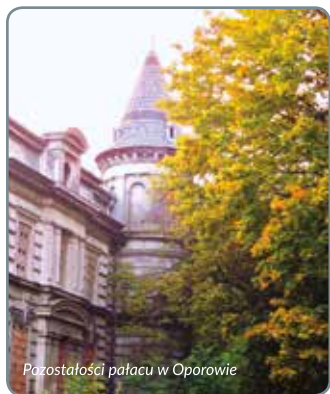
Wyruszając z Zielonejgóry kierujemy się na północ – ok. 3 km i docieramy do położonego wśród lasów Puszczy Noteckiej **Piotrowa**. To też dawne dobra Raczyńskich, a wcześniej Czarnkowskich. Zobaczyć tu możemy **kościół poewangelicki z 1839 r.** o charakterystycznej szachulcowej konstrukcji – z czworoboczną wieżą i baniastym hełmem. Parafia ewangelicka w Piotrowie związana była z kolonistami niemieckimi sprowadzonymi tu przez Czarnkowskich w XVII w oraz na pocz. XVIII w. - po wojnach szwedzkich. W lasach Puszczy Noteckiej znajduje się natomiast przysiółek sołectwa Piotrowo – **Annogóra**. To osada stanowiąca kiedyś zaplecze pałacyku myśliwskiego, подарowanego przez hrabiego Raczyńskiego swej żonie Annie.

Z **Piotrowa drogą przez Puszcę Notecką** jedziemy w stronę Wronek. To już królestwo lasów, zwierzyny i... grzybiarzy. Możemy także zatrzymać się na tej trasie i sprawdzić czy są grzyby, możemy też jechać dalej – drogą nr 182 **do Wronek**. Mijamy puszczańskie wsie o znanych nazwach – Nowy Kraków, Smolnicę, Piłę... Wszystkie należą do sołectwa **Obelzanki** w Gminie Wronki. Obelzanki to dawna wieś olęderska, założona w XVIII wieku. Do Obelzanek można skręcić w prawo – na rondzie tuż przed Wronkami i tam znaleźć miejsce na odpoczynek w jednej z kwater agroturystycznych. Na tym samym rondzie możemy też pojechać prosto – zobaczyć dawny stadion Amiki i odpocząć lub zjeść coś w hotelu Olympic. Możemy też wreszcie skręcić w lewo i przez most na Warcie wjechać **do Wronek**.

Ponieważ poznawanie Wronek zaplanowaliśmy podczas **trasy VII**, tym razem kierujemy się **w stronę Szamotuł i Pniew – drogą nr 184**.

PRZYSTANEK VII. Oporowo rezydencja patrioty i wzorowego gospodarza

Pozostałości pałacu w Oporowie

Mijamy Nową Wieś – dawną rezydencję Goetzendorf – Grabowskich (opisana jest w naszej trasie VII) i jedziemy do **Bobulczyna** (droga nr 184 do Szamotuł) – dawniej własności Bobolickich, a od XIX w. do roku 1939 Kwileckich. We wsi zachowały się zabytkowe zabudowania gospodarskie – spichlerz i chlewnia. W Bobulczynie skręcamy w lewo i dojeżdżamy do **Oporowa**.

Wieś należała do rodziny Kwileckich do roku 1939. Z czasów Kwileckich do dziś zachował się park krajobrazowy z osią widokową, pozostałościami ścieżek, akacjami, jesionami, grabami, kasztanowcami i głogami oraz eklektycznym pałacem zaliczanym do największych osiągnięć architektury rezydencjonalnej

II poł. XIX wieku w Wielkopolsce. Pałac przebudowywał znany wówczas **architekt Zygmunt Gorgolewski**.

MIECZYŚLAW HR. KWILECKI

W II połowie XIX w. właścicielem Oporowa był MIECZYŚLAW HR. KWILECKI – działacz społeczny, wielki zwolennik nowoczesnych metod gospodarowania. Założona przez niego owczarnia otrzymała na wystawie w Wiedniu pierwszy medal za postęp. Z jego inicjatywy powstała cukrownia w Szamotułach mączkarnia i syropiarnia we Wronkach, „Bank Kwilecki, Potocki i Ska”, a także „Dziennik Poznański”. Mieczysław Kwilecki był też prezesem Towarzystwa Pomocy Naukowej, a za swój udział w powstaniu 1863 r. więziony był w Moabitce.

Niestety w roku 2007 pożar strawił dach opuszczonego pałacu. Dach odbudowano, ale pałac i imponujące dawne budynki gospodarskie są w bardzo złym stanie. Nad gankiem z wejściem głównym widnieje herb Śreniawa Kwileckich. Do budowli przylega zewnętrzna galeria na czworokątnych filarach. Pałac posiada także wieżyczkę i taras z zejściem do parku. Cały dawny zespół dworsko – folwarczny tworzą inne zabytkowe XIX wieczne budowle – dawna stajnia z kamienną głową konia, mieszkania służby, kuchnia dworska i pralnia, spichlerz z tarczą zegarową, gorzelnia i kuźnia ze zdobionymi szczytami.

PRZYSTANEK VIII. Dobrojewo resztki dawnej świetności

Kilka kilometrów za Oporowem – na południe dojeżdżamy do **Dobrojewa**. Ta atrakcyjnie położona wieś, to także dawna własność Kwileckich. Właśnie w ich pałacu **przebywał tu w 1926 r. znany malarz Wojciech Kossak**.

STEFAN, FRANISZEK MARIA WŁADYSŁAW KWILECCY

Z Dobrojewa pochodzili: STEFAN KWILECKI (1839-1900) - działacz patriotyczny i społeczny okresu rozbiorów oraz FRANCISZEK MARIA WŁADYSŁAW KWILECKI (1875 - 1937) - ziemianin i rzeźbiarz.

Największym zabytkiem Dobrojewa jest park przypałacowy. Pałac z licznymi pamiątkami rodzowymi i narodowymi oraz dużym księgozbiorem został niestety rozebrany podczas II wojny. Pozostał natomiast piękny dawny park krajobrazowy – z resztkami ścieżek, stawem, aleją lipową, grabami, akacjami, kasztanowcami, a także przy drodze (na zachód od wsi) podwójna aleja lipowo – grabowa. Prócz tego o dawnej świetności majątku świadczą oficyny z 1784 roku z gankami z jońskimi kolumnami o kamiennymi wazonami, a także brama wjazdowa klasycystyczna - z rzeźbami wojowników z piaskowca i kamiennymi wazonami.

Zabudowania folwarczne tworzą także spichlerz, młyn i gorzelnia. We wsi możemy też spotkać aż trzy zabytkowe figury przydrożne - Św. Wawrzyńca na placu w centrum wsi (kamienna z XVIII w), z rzeźbą Chrystusa umieszczoną na drewnianym krzyżu (przy krzyżowce Ostroróg - Ordzin z XVII) i z rzeźbą Św. Walentego (na rozstaju dróg do Wronek i Binina, drewniana z XVIII w. umieszczona w murowanej kapliczce) oraz głaz – drogowy napisem „Do Oporowa 1824/1977”.

PRZYSTANEK IX. Ostroróg Miasto Jana Ostroroga

W Dobrojewie skręcamy w lewo – na drogę do Szamotuł i po kilku kilometrach wjeżdżamy do **Ostroroga**. Stąd do Poznania tylko 45 km.

Będąc w Ostrorogu trzeba pamiętać o historii tego miasta i **rodu Ostrorogów** – dawnych właścicieli. To małe miasteczko ma prawa miejskie już od 600 lat i może pochwalić się tym, iż zajmuje szczególne miejsce w dziejach Wielkopolski i Polski.

JAN OSTRORÓG

Stąd właśnie pochodził JAN OSTRORÓG - wojewoda poznański i pisarz polityczny, doradca polskich królów, autor słynnego traktatu „Memoriał w sprawie uporządkowania Rzeczypospolitej”. Wykształcony na uniwersytetach w Erfurcie i Bolonii, doktor obojga praw, patriota i rzecznik suwerenności Polski; wg Jana Ostroroga prawa powinny być równe dla wszystkich, bez wyjątków, domagał się m. in. zniesienia dziedziczości urzędów, zniesienia tortur, a także pełnego skarbu Państwa, jako podstawy państwowości.

Kościół w Ostrorogu

Za sprawą Ostrorogów w wiekach XVI i XVII miasto stanowiło centrum reformacji. Przez prawie 100 lat przebywali tu **Bracia Czescy**, którzy prowadzili swe seminarium, bibliotekę i archiwum. W Ostrorogu odbywały się również Synody Braci Czeskich. W czasach reformacji w Ostrorogu osiedliły się także rodziny szkockie.

W latach późniejszych Ostrorogiem władali także przedstawiciele rodziny Potockich, Radziwiłłów i Zaleskich. W XVII wieku przez krótki czas – Andrzej Rej z Nagłowic (wnuk Mikołaja). W XVIII w. Ostroróg znalazł się w rękach rodziny Kwileckich.

W Ostrorogu – malowniczo położonym nad brzegiem **Jeziora Wielkiego** koniecznie zobaczyć trzeba późnogotycki **kościół parafialny p. w. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii** z 1432 r., przebudowany w XVIII w. Z tego wieku pochodzi też wyposażenie wnętrza kościoła – z pięcioma ołtarzami (w jednym obraz Matki Boskiej Śnieżnej z pierwszej połowy XVII w. w srebrnej sukience). Kościół otoczony jest murem z ciekawą trójarkadową bramą z 1776 r. Prócz kościoła w Ostrorogu zachowało się szereg ciekawych domów, **najciekawszy - na ulicy Kapłańskiej 1**, bardzo charakterystyczny pochodzi z przełomu XVIII i XIX w. Wchodząc na Rynek obejrzyć możemy **figurę św. Jana Nepomucena**.

Obowiązkowo przejść też trzeba na ulicę Wroniecką (narożnik ul. Jana Ostroroga) i zatrzymać się przed pomnikiem **Jana Ostroroga** opatrzonym tekstem:

„JAN OSTRORÓG (1436-1501) WYBITNY MAŻ STANU, PISARZ POLITYCZNY EPOKI ODRODZENIA, SZERMIERZ IDEI SILNEGO I SUWERENNEGO PAŃSTWA POLSKIEGO”

ANDRZEJ WĘGIERSKI

Tutaj urodził się Andrzej Węgierski - historyk reformacji, kaznodzieja i tłumacz, autor pierwszego zarysu dziejów reformacji w Europie Wschodniej.

Nad **Jeziorem Wielkim** znajdziemy natomiast **pozostałości zamku Ostrorogów** ustawionego w miejscu dawnych fortyfikacji drewnianych i grodziska. W XV w. stanął tu zamek, tu też urodził się najprawdopodobniej Jan Ostroróg. W XVIII w. zamek zamieniono na browar, a w XIX wieku całkowicie rozebrano. Dziś zobaczyć tu możemy owalne wzgórze porośnięte trawą z okalającym je rowem - dawną fosą. Z Ostroroga wyjeżdżamy w kierunku Szamotuł.

PRZYSTANEK X. Rudki Zapomniana oaza artystów

Piotr Potworowski

Tuż przed Szczepankowem koniecznie trzeba skrócić do miejscowości **Rudki** (około 3 km na pd.-wsch. od Ostroroga, na drogę powiatową nr 108 do Lipnicy). Ta wieś należała z kolei, do innej znanej rodziny ziemiańskiej Wielkopolski - **Mańkowskich**, o których tu jeszcze nie wspominaliśmy. W XIV w. była własnością Rudzkich, potem Młodaskich, Krzyszkowskich, Cieleckich, Mielżyńskich, Węgierskich, i wreszcie od XIX w. do roku 1939 Mańkowskich. **Za sprawą tej rodziny Rudki były prawdziwym ośrodkiem życia artystycznego i oazą dla największych naszych malarzy okresu międzywojennego.** Na stronie internetowej Fundacji im. Piotra Potworowskiego - www.potworowski.art.pl czytamy, iż w roku 1930 zamieszkał tu Piotr Potworowski.

„...Potworowscy zamieszkują w Rudkach, majątku rodziny żony - Mańkowskich niedaleko Poznania (...). Do majątku w Rudkach często przyjeżdżają zaprzyjaźnieni z Potworowskimi artyści, m.in. **Jan i Hanna Cybisowie, Wacław Taranczewski, Tytus Czyżewski, Janusz Strzalecki**, który ożenił się z siostrą Magdaleny, Jadwigą Mańkowską (...). Taranczewski wspominał: „Obszerny pałac, piękny park dawały możliwość swobodnej pracy kilku artystom, którzy tam przebywali. Malowaliśmy z zapałem i martwą naturę, i pejzaż, i portret. Rudki stały się dla nas czymś w rodzaju Barbizonu, zajeżdżano się tam na zaproszenie i nie proszonym. Trwało to kilka lat, co roku przyjeżdżali inni malarze, mieszkał Janusz Strzalecki, przychodził przez pole z Oporowa Jacek Puget. Jeździło się w sąsiedztwo do Oporowa, gdzie Ludwik Puget urządzał wieczory [kabaretu] Różowej Kukułki, której artystów przywożono z Poznania.” Nastroj panujący w Rudkach był też dużą zasługą żony Piotra - Magdaleny (Magi), osoby o wysokiej kulturze i uroku osobistym. Na podejście wewnętrznych schodów pałacu Potworowski wykonał malowidło ściennie pod wrażeniem Tintoretta, a przed domem stały jego rzeźby. Zachowały się listy Potworowskiego pisane do Jana Cybisa. W maju 1931 roku pisze z Rudek jeszcze do Paryża: „Żałuję szalenie, że nie mogę oglądać wystaw w Paryżu, ale (...) w Rudkach kwitną wonne bzy, pokoje pałacu są zasypane kwiatami, wszędzie są kwiaty i piękne słońce, od rana do wieczora świergocą ptaszki. Sala przodków, która jest domowym refektarzem, czeka na Wasz przyjazd z bukietem irysów.” Wbrew pozorom warunki życia w Rudkach były skromne. Potworowscy zajmowali trzy pokoje, a większa część dworu stała pusta do korzystania przez wszystkich...”
(fragment artykułu i fot. zamieszczone na stronie Fundacji im. Piotra Potworowskiego www.potworowski.art.pl; kalendarium; 1930-1939)

Rudki, po pałacu pozostały tylko lwy strzegące bramy, (Fot. JK)

Pałac Mańkowskich zbudowany ok. 1880 r. wg projektu **Hilarego Szpilowskiego** (wówczas dla płk. Macieja Cieleckiego) dziś niestety nie istnieje. Podczas II wojny światowej rozebrali go Niemcy z przeznaczeniem na... cegłę. Pozostała jedynie wyremontowana ostatnio oficyna dworska i wysoka, charakterystyczna brama z XIX w. z portykami, doryckimi kolumnami, attykami, rzeźbami lwów i kamiennymi wazonami oraz resztki parku z pomnikowymi lipami, platanami, grabami...

Niedaleko stąd jest też wieś **Zapust** (przy drodze do Wielonka), dawne dobra KWILECKICH. To z kolei miejsce, w którym podziwiać można aż **kilkadziesiąt pomnikowych drzew** - dęby szypułkowe (na terenie leśniczówki Wielonek o obwodach ponad 300 i 400 cm), modrzewie polskie (17 drzew na zachód od drogi Wielonek - Otorowo o obwodach ponad 159cm), a także przy skrzyżowaniu dróg z Zapustu do Koźła i z Wielonka do Otorowa (15 drzew o obwodach ponad 100 i ponad 200 cm). Pora już wracać - przez Szczepankowo wyjeżdżamy w kierunku Szamotuł i dalej - Poznań. W tym miejscu kończymy też naszą podróż - od dworu, do dworu...

(Dziesięć ze stu... w jeden dzień – samochodem)

JEZIORO I. Białokoskie Małowniczy dwór i hotel

Pałac w Białokoszu od strony jeziora (Fot. JK)

Podróż rozpoczynamy w Pniewach (koniecznie po odwiedzeniu klasztoru sióstr urszulanek). Jadąc od strony Poznania tuż przed klasztorem skręcamy w prawo i wjeżdżamy na teren powiatu międzychodzkiego. Pierwszy nasz przystanek – to **Białokosz**. Wjeżdżając do wsi trzeba dobrze uważać, bo dwór jest trochę ukryty, wśród drzew po lewej stronie drogi. Można tam zatrzymać się na dziedzińcu, wejść do dworu, zapoznać z jego historią wypisaną w holu – w recepcji (**we dworze znajduje się hotel i restauracja**), odpocząć chwilę przy kawie, a z okien tarasu popatrzeć na jezioro i podziwiać naprawdę wspaniałą pejzaż.

CHRISTIAN VON MASSENBACH

Pułkownik **CHRISTIAN VON MASSENBACH** – świętyni matematyk, strateg, polityk i literat, przyjaciel Schillera, a także polskiego patrioty, kapłana ewangelickiego Jana Wilhelma Kassysusza z Orzeszkowa. Za swe poglądy i działalność opozycyjną wymierzoną w króla Prus Fryderyka Wilhelma III więziony w twierdzy Kostrzyn i Kłodzko; zmarł w Białokoszu w roku 1826, kilka miesięcy po powrocie z więzienia.

Warto zajrzeć na cmentarz rodziny Massenbachów w pobliżu Białkosza (jadąc z Białkosza w kierunku Łęczeczek – na prawo od szosy - w lesie) (Fot. JK)

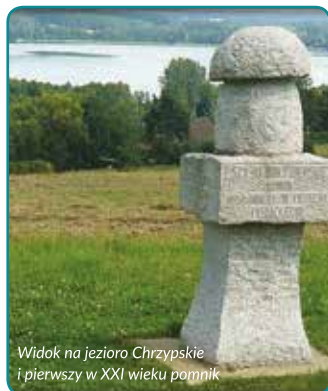

JEZIORO II. Chrzypskie – największe. Widok najpiękniejszy na Pojezierzu

ŁĘŻECZKI

Kilka kilometrów za Białokoszem – po prawej stronie, koniecznie przystanąć musimy na parkingu przy punkcie widokowym w Łężeczkach. Tam właśnie znajduje się pierwszy odstonięty w tym tysiącleciu kamienny pomnik - w kształcie grzyba. Tam też można przysiąc przy kamiennych stołach i podziwiać wspaniałą panoramę Jeziora Chrzypskiego - największego w powiecie międzychodzkiem.

Z punktu widokowego już tylko kilka kilometrów do Łężeczek – wsi, w której znajduje się jeden z ośrodków szkoleniowych K.S. „Posnania” - hotel z basenem i restauracją.

Widok na jezioro Chrzypskie i pierwszy w XXI wieku pomnik

Niedaleko od szosy – z Białokosza do Łężeczek, po lewej, w dolinie nazywanej czasami „Dolina Górskiego Potoku” płynie **Strumień Białokoski**. Wypływa z Jeziora Białokoskiego i łączy je z Jezioro Chrzypskim. Znaczna różnica poziomów obu jezior (ponad 38 m) i liczne głazy w korycie powodują, że strumień w ostocie przypomina wartki, górski potok. Podobno nie zamarza on nawet w mroźne zimy...

CHRZYPKO WIELKIE

Z Łężeczek kierujemy się w prawo - droga

prowadzącą do Chrzypka Wielkiego.

W tej gminnej wsi znajdziemy sporo interesujących obiektów.

Najciekawszym jest wzniesiony na wzgórzu, z widokiem na

jezioro, gotycki kościół p. w. św. Wojciecha.

Witraż z kościoła w Chrzypku

Gotycki kościół w Chrzypku Wielkim

Jezioro Chrzypskie – (pow. 316,89 ha, maksymalna głębokość 15 m, 3 km długości i 2 km szerokości). Jezioro wyróżnia się bardzo urozmaiconą linią brzegową i charakterystycznymi trzema wysepkami; południowe brzegi jeziora tworzy wzgórze o wysokości 108 m n.p.m. Nad jeziorem - liczne ośrodki wypoczynkowe i pola biwakowe. Plaża w Chrzypku Wielkim.

Jest to jeden z ostatnich wzniesionych w tym stylu kościołów w Wielkopolsce - zbudowany został bardzo późno, w latach 1600 - 1609. Świątynię fundowali ówczesni właściciele wsi - rodzina Chrzypskich. Wewnątrz - po lewej znajduje się **figura Matki Boskiej z Dzieciątkiem**, tzw. „**Matka Boska na lwie**” z roku 1360, jedna z najcenniejszych rzeźb gotyckich w Wielkopolsce.

*Chrzypsko Wielkie
średniowieczna rzeźba Madonny na Lwie
(Fot. RG)*

Na uwagę zasługuje też neoklasycystyczny, znajdujący się w centrum wsi dawny **pałac Dobrowolskich**. Budowlę wzniesiono w pocz. XX w. dla poprzedniego właściciela Wilhelma Kothe. Po II wojnie światowej ulokowano tu Gminną Spółdzielnię, do gmachu dobudowano parterowy pawilon, zmieniono układ wnętrza, ale na pałac warto spojrzeć...

Ciekawym obiektem - ze względu na architekturę jest dawny dworzec kolejowy - z pocz. XX wieku. W Chrzypsku trzeba też koniecznie zejść na plażę nad jeziorem. Każdego roku latem odbywają się tu **Dni Wędzonej Sielawy** - impreza promująca walory turystyczne okolicy i dania z ryb...

JEZIORO III. i IV. Kuchenne i Wielkie Śródka – neogotycka rezydencja

Z Chrzypka możemy podjechać też do Śródki - to tylko kilka kilometrów. W Śródce znajduje się doskonale widoczna z drogi **dawna rezydencja spokrewnionej z Kurnatowskimi rodziny von Seydlitzów**. To **imponująca neogotycka budowla z lat 1858-1861**, jedna z najciekawszych w Wielkopolsce odwołujących się do tradycji architektury średniowiecznej. Szczęśliwie zabytek został z wielką starannością odrestaurowany przez prywatnego właściciela. Pałac otoczony jest parkiem z pomnikowymi dębami nawet do 510 cm.

Neogotycki pałac w Śródce (Fot. JK)

JEZIORO WIELKIE

Z bogatą linią brzegową, dwoma półwyspami (dłuższy o długości około 1 km) i zadrzewiona wyspą oraz stromych brzegach od zachodu i południowego wschodu. Pow. 247,5 ha. Zwierciadło wody położone na wys. 46,7 m n.p.m. Maks. Głębokość 30,1 m.

JEZIORO KUCHENNE

Nazwa przypisywana dla jeziora w Międzychodzie (Miejskiego), dla Jeziora w Prusimiu i dla jeziora położonego na południe od m. Śródka na Pojezierzu Międzychodzko - Sierakowskim.

Ze Śródki wracamy do Chrzypska, a potem wyjeżdżamy drogą do Ryżyna. W Ryżynie, na budynku dawnej szkoły odnajdziemy charakterystyczną – z góralskimi motywami tablicę poświęconą pochodzącemu z tej miejscowości zakopiańskiemu **pocie Henrykowi Szulczyńskiemu**.

JEZIORO V. Lutomskie – najdłuższe. Niespotykany zabytek w kościele.

Lutom, kościół

Tuż za Ryżynem skręcamy w lewo – w drogę do Lutomia. W Lutomiu już z daleka widoczna jest wieża późnobarokowego **kościół p. w. św. Andrzeja i Najświętszej Marii Panny Wspomożycielki** zbudowanego w latach 1753-1762.

Wewnątrz świątyni - ciekawe obrazy: św. Rocha z ok. 1860 r. i Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVIII w. oraz wspaniały, niezwykle baldachim wzorowany na konfesji z katedry gnieźnieńskiej; wg ostatnich badań konstrukcja ta jest jedynym zachowanym w Polsce castrum doloris (zamkiem bóleści) z przełomu XVII i XVIII wieku.

Castrum doloris – to forma bardzo ozdobnego katafalku, służącego w czasie uroczystości pogrzebowych, umieszczanego przed ołtarzem, pośrodku nawy; zawierał on często elementów heraldyczne i symboliczne oraz sceny z życia zmarłego; przed castrum doloris w czasach Polski sarmackiej odbywano tzw. spektakle pogrzebowe.

Castrum doloris w kościele w Lutomiu (Fot. RG)

„Diabelski kamień” o obwodzie 11 metrów (Fot. RG)

Od pobliskiego Lutomka aż do Sierakowa ciągnie się malownicze **Jezioro Lutomskie**.

JEZIORO LUTOMSKIE

To jezioro rynnowe, najdłuższe jezioro Krainy Stu Jezior, o pow. 174 ha i długości 5,8 km. Średnia szerokość jeziora wynosi 300 m (minimalna ok. 200 m). Nad zachodnimi brzegami jeziora położony jest rezerwat przyrody Buki nad Jeziorem Lutomskim (pow. 55,17 ha), z drzewostanem bukowym w wieku ok. 300 lat, a także łąkami olchowo – jesionowymi, wiązowymi i łąkami.

PANORAMA Z GÓRY GŁAZÓW

Góra Głazów

Z Lutomia kierujemy się do Lutomka i dalej – w prawo, w stronę Upartowa. Tam znów **skręcamy w prawo – w drogę powiatową nr 101**, kierując się na Sieraków. Po kilku kilometrach zatrzymujemy się po lewej stronie na parkingu – przy **punkcie widokowym na Górze Głazów**, z której podziwiać możemy panoramę okolicy i Puszczy Noteckiej oraz piękne okazy głazów narzutowych – granitów (wys. 104 m n.p.m.).

Jadąc do Sierakowa przez wieś Grobia – zatrzymujemy się przy krzyżu, miejscu upamiętniającym masową mogiłę i walki żołnierzy napoleońskich – w tym polskich i litewskich w czasie odwrotu spod Moskwy w 1813 roku.

Od Góry Głazów – przez Lutomek, bardzo blisko do Mościejewa – odbudowanego pałacu Chłapowskich. Pułkownik Konstanty Chłapowski, jeden z dowódców Powstania Wielkopolskiego na tym terenie został zamordowany przez Niemców w 1939 roku.

Pałac Chłapowskich. (Fot. AK)

JEZIORO VI. Jaroszewskie. Sieraków – siedziba Opalińskich

Kościół w Sierakowie
(Fot. MK)

Sieraków – to miasto, w którym koniecznie zobaczyć trzeba kościół parafialny, pobernardyński, dowiedzieć się choć trochę o dziejach rodu Opalińskich, zwiedzić dawny ich zamek, odpocząć na plaży...

Do Sierakowa wjeżdżamy właśnie tuż obok plaży – po lewej stronie od drogi widać **Jezioro Jaroszewskie**, a nad jego brzegiem **plażę**, ośrodek wypoczynkowy, tereny rekreacyjne i obiekty wczasowe oraz szkoleniowe TKKF-u.

Tuż przed wiaduktem kolejowym – wysokie kominy – to **huta szkła**. Za

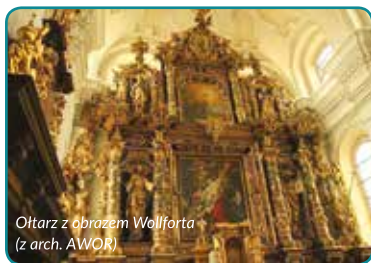

nagrobek
Piotra Opalińskiego
(Fot. JK)

wiaduktem naszą uwagę zwracają już dwie wieże kościoła pobernardyńskiego. Kościół fundował Piotr Opaliński – wojewoda poznański.

To miejsce pełne zabytków, dlatego warto do niego wejść (kościół otwarty jest podczas nabożeństw, wewnątrz na co dzień oglądać można z kruchty – z kratą, można też poprosić w biurze parafialnym i umówić się na otwarcie). Wewnątrz naszą uwagę zwraca

renesansowy olbrzymi ołtarz z obrazem „Zdjęcie z Krzyża” autorstwa flamandzkiego malarza **Artusa Wolfforta** (do niedawna uważano, że obraz pochodzi ze szkoły Rubensa), **renesansowe stalle** zaliczanych do najpiękniejszych w Polsce, **barokowy nagrobek wojewody** poznańskiego Piotra Opalińskiego, nagrobek i epitafum fundowane przez **królową Polski Katarzynę Leszczyńską i królową Francji Marię - żonę Ludwika XV**.

Ołtarz z obrazem Wolfforta
(z arch. AWOR)

Z kościoła – przez Rynek i dalej w prawo – dojść

można do **Zamku Opalińskich** – tam do zwiedzania jest kaplica grobowa z sarkofagami Opalińskich – wybitnymi dziełami sztuki -, wewnątrz: m. in. gabinet wojewody, wystawy; Zamek Opalińskich jest też miejscem wielu cyklicznych imprez, koncertów, festynów.

Fragment intarsji na renesansowych stallach.
(Fot. MK)

Zamek Opalińskich – odbudowane skrzydło.

KRZYSZTOF OPALIŃSKI (1611 – 1655)

Sieraków. Barokowe sarkofagi Opalińskich

Urodził się w Sierakowie, wojewoda poznański, syn wojewody poznańskiego Piotra Opalińskiego, wykształcenie zdobywał w Akademii Lubrańskiego w Poznaniu, w Orleanie i Padwie. Był cenionym działaczem politycznym, posłem króla Władysława IV do Paryża po Marię Ludwikę Gonzagę, którą zaślubił „per procura” i przywiózł do Polski. W 1650 otworzył w Sierakowie gimnazjum wspólnie z wybitnym pedagogiem tamtych czasów Janem Amosem Komeńskim. Ze szkołą współpracowała drukarnia, tworzony był teatr szkolny.

Krzysztof Opaliński był także autorem licznych dzieł m.in. „Satyry, albo Prestrogi do naprawy rządu i obyczajów w Polsce”, komedii i tragedii pisanych po polsku. Bardzo zasłużony dla rozwoju miasta. W 1655 roku poddał pod Ujściem Wielkopolskę Szwedom. Wkrótce potem zmarł (1655), pochowany został w Sierakowie. Miał dwóch synów: Piotra Adama Opalińskiego i Jana Karola Opalińskiego i 4 córki.

Z Zamku tylko kilka kroków do **Stada Ogierów** – najstarszego w Polsce, można tu zwiedzić stajnie i skorzystać z przejażdżki bryczkami (po umówieniu).

Z sierakowskiego Rynku tylko krok na most nad Wartą, a stamtąd wchodzi się już do Puszczy Noteckiej... Dalej wędrować możemy zgodnie z trasą II i III.

Możemy też pojechać w stronę miejscowości Góra i dalej Śrem (wyjazd jak na Kwilcz, tuż za szkołą, przed wiaduktem skręcamy w prawo).

Puszcza Notecka. Największy na naszym terenie dąb w Marianowie. (Fot. RG)

JEZIORO VII. Śremskie – najgłębsze.

Droga z Sierakowa w stronę Góry prowadzi początkowo przez las, a potem rzeczywiście pnie się pod górę do pięknie położonej wioski. W Górze, po prawej stronie mijamy plażę i niezbyt duże jezioro nazywane Wielkim. Dalej dojeżdżamy do miejscowości Śrem. W Śremie wypatrujemy drogowskazu prowadzącego do Ośrodka Edukacji Przyrodniczej w Chalinie i skręcamy w prawo, asfaltową wąską drogą w dół. Po prawej stronie widać już będzie malowniczą łąkę i **Jezioro Śremskie** – najgłębsze na naszym Pojezierzu.

JEZIORO ŚREMSKIE

Pow. 118 ha, tworzy tzw. kryptodepresję – jego dno znajduje się poniżej poziomu morza. Głębokość jeziora wynosi aż 45 metrów, a lustro wody znajduje się na wysokości 39 metrów nad poziomem morza.

CHALIN – OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZEJ

Po lewej mijamy dużo mniejsze Jezioro Małe i wjeżdżamy do wsi Chalin. Tu – po prawej stronie widoczne są zabudowania **Ośrodka Edukacji Przyrodniczej** Zespołu Parków Krajobrazowych (wjazd do Ośrodka objazdem drogą gruntową – w lewo, następnie zgodnie z drogowskazami w prawo).

Ośrodek Edukacji Przyrodniczej i siedziba **Sierakowskiego Parku Krajobrazowego** znajduje się w wyremontowanym dworze zbudowanym w poł. XIX wieku dla **Apolinarego Kurnatowskiego** – właściciela Chalina, znanego działacza patriotycznego, dowódcy oddziałów powstańczych 1848 roku. Skromna budowla została w pocz. XX wieku przebudowana, a badania potwierdzają, że dwór stoi na fundamentach z XVII, a może nawet XVI wieku. Chalin stanowił najpierw m.in. własność Dobiesława z Kwilcza, potem Śremskich i Kurnatowskich, w końcu XIX wieku znalazł się w rękach niemieckich. W latach 1996- 97 został wyremontowany – na cele Ośrodka. Prócz dworu, tuż obok znajduje się stylizowana na oficynę współczesna budowla, dopasowana architekturą do otoczenia, w której znajduje się hotelik dla turystów. Ośrodek bowiem prócz działalności edukacyjnej zapewnia także miejsca noclegowe (dla ok. 50 os.) i wyżywienie.

Chalin, dwór, Ośrodek Edukacji Przyrodniczej. (Fot. MK)

Chalin - nowa propozycja obserwatorium astronomiczne (Fot. JK)

Głównym zadaniem **Ośrodka w Chalinie** jest prowadzenie zajęć dotyczących ochrony przyrody i ekologicznych dla dzieci, młodzieży, dorosłych. Odbywają się tu różnego rodzaju kursy, warsztaty, konferencje, spotkanie integracyjne. Prócz dworu, w którym przygotowano wystawy przyrodnicze i dotyczące ochrony środowiska w otoczeniu znajduje się dawny park – zrewitalizowany i przystosowany do funkcji dydaktyczno – rekreacyjnych.

Atrakcją Chalina są także ścieżki dydaktyczne prowadzące do Jarów koło Chalina, po parku dworskim w Chalinie i nad Jezioro Śremskie czy nad Jezioro Małe w Chalinie. Zajęcia prowadzą przewodnicy a wstęp jest bezpłatny.

JEZIORO VIII. Ławickie

Z Chalina bardzo łatwo dojechać do **Ławicy** – mimo że drogą gruntową, to jednak dobrze utrzymaną, a przejazd zajmie nam nieco więcej niż 10 minut. Wyjeżdżając z Ośrodka mijamy rozstaje dróg i za krzyżem skręcamy w prawo, potem w lewo wzdłuż wysokiej skarpy nad Jezioro Ławickim dojeżdżamy do wsi i widocznych wyremontowanych zabudowań dworskich. W drodze możemy przystanąć i spacerować się nad brzeg jeziora – warto, dla pięknych widoków...

JEZIORO ŁAWICKIE

Jedno z najładniej położonych jezior na Pojezierzu Międzychodzko – Sierakowskim, pow. 90 ha, głębokość 18 m, wysokość lustra wody 36 m n.p.m.

Malowniczo położony, na wysokim wzniesieniu nad jeziorem dwór nie jest niestety dostępny dla zwiedzających, ale cieszy jego starannie wykonany remont. Dwór pochodzi z poł. XIX wieku, od końca XIX wieku do lat dwudziestych XX wieku należał do Napoleona Rutkowskiego – kompozytora i działacza społecznego.

W Ławicy znajduje się też pole biwakowe i plaża. Stamtąd można dotrzeć też pieszo – do Kolna. Proponujemy jednak dalszą drogę – samochodem do trasy Sieraków Międzychód (nr 182), gdzie skręcamy w lewo, mijamy przejazd kolejowy i za stacją kolejową Zatom Stary, tuż przed Bielskiem skręcamy w asfaltową drogę w lewo. Nie dojeżdżamy jednak do wsi Kolno. Warto zatrzymać się na około godzinę przy drodze i w prawo - pieszo dotrzeć, szlakiem do grodziska w Kolnie (**niebieski** lub **czarny**).

NAPOLEON RUTKOWSKI (1868 - 1931)

Kompozytor, twórca około 40 popularnych utworów na fortepian i sentymentalnych pieśni. Najbardziej znane to „Mów do mnie jeszcze” do słów Kazimierza Tetmajera, „Brzoza”, „Kocham Cię”, „Tyś Mój”. Rutkowski zakładał także polskie chóry, a z własnych funduszy polskie biblioteki w Międzychodzie i Sierakowie. Ufundował także dzwony w sierakowskim kościele, oraz dom katechetyczny w Sierakowie.

Napoleon Rutkowski, kompozytor z Ławicy (Fot. ZJ)

JEZIORO IX. i X. Koleńskie i Bielskie. Rezerwat „Kolno Międzychodzkie”

Do **grodziska w Kolnie** - nad Jeziorem Koleńskim warto dotrzeć. To jedno z ciekawiej położonych i lepiej zachowanych grodzisk na Pojezierzu. Łatwo rozpoznać jego kształt. Znajduje się na wysokim półwyspie wcinającym się w jezioro. Jest to grodzisko wczesnośredniowieczne, pierścieniowate. Wały jeszcze do dziś wznoszą się na 20 m wys. od lustra wody. Od strony lądu wał jest stromo opadający i wyższy niż od strony jeziora, a od zachodu widoczne są ślady wejścia. Całość porośnięta jest niestety drzewami, sporo tu ciekawych buków.

Z grodziska Kolno można odbyć spacer do rezerwatu przyrody „Kolno Międzychodzkie”, popularnie nazywanego „Dębami Koleńskimi” (szlak czarny lub czerwony). Trzeba jednak północnymi brzegami jeziora dotrzeć do **szlaku czerwonego** - prowadzi drogą z północy na południe rezerwatu, skręca na wschód - do pomnikowych dębów, buków i wiązów, a przez kładkę nad rzeczką Kamionką (obok tablicy informacyjnej Nadleśnictwa) opuszcza rezerwat. **Szlak czarny** prowadzi od kładki na Kamionce - na północ, równoległe do Kamionki, na półwysp wcinający się w Jezioro Koleńskie.

JEZIORO KOLEŃSKIE

Pow. ok. 47 ha, zwierciadło wody położone na wys. 36 m n.p.m., maksymalna głębokość 15,4 m.

JEZIORO BIELSKIE

pow. 78 ha, głębokość maks. 18 m, razem z Jeziorem Kludno Jezioro Bielskie i Koleńskie położone są przy końcu długiej rynny południowej - doliny rzeczki Kamionki, która ciągnie się od m. Lewice. Jeziora połączone są rzeczką Kamionką biegnącą od południa przez Jezioro Koleńskie do Bielskiego i dalej do Warty.

Rezerwat obejmuje ponad 14 ha liściastego lasu z kilkusetletnimi dębami, z których największe mają ponad 600 cm obwodu i ok. 500 lat.

Wiekowy dąb

DO WRONEK, BIEZDROWA I CHOJNA

(1 dzień – samochodem)

Do Wronek z Poznania dojechać można na kilka sposobów – przez Szamotuły – Ostroróg i Nową Wieś lub przez Szamotuły – Obrzycko i potem od północy – przez Wartę, a także przez Szamotuły – Ostroróg i Wróblewo. Ponieważ opisywaliśmy już drogę przez Obrzycko, tym razem **proponujemy trasę przez Szamotuły, Ostroróg i Nową Wieś.**

I. Nowa Wieś pamiątka po Goetzendorf – Grabowskich

Do Wronek wjeżdżamy przez **Nową Wieś** (ok. 1 km na południe) – drogą wojewódzką nr 184. Dziś właściwie to już przedmieście Wronek. Nazwa miejscowości jest jednak myląca, bo wieś jest bardzo stara – pierwsza wzmianka pochodzi z roku 1370 r., od XVI w. była własnością Rogozińskich. W 1865 roku przeszła na własność Goetzendorf

Pałac w Nowej Wsi

- Grabowskich, potem niemieckiej rodziny von Kapherr, a w 1896 r. niemieckiego zgromadzenia zakonnego. W okresie międzywojennym wieś należała do Skarbu Państwa i mieszkało tu aż trzech ziemian: Józef Pleciński - dzierżawca majątku nowowiejskiego, Tadeusz Pajzderski - dzierżawca pobliskiego Starego Miasta i Tadeusz Fidler - dzierżawca Marianowa.

W latach 1874 - 76 ówczcześni właściciele **Goetzendorf-Grabowscy** herbu Zbiświcz, wznieśli tu pałac zaprojektowany przez

Stanisława Hebanowskiego. Jest to dwupiętrowy budynek z wysoką wieżą z elementami architektury francuskiej. Budowla istnieje w dobrym stanie do dziś - mieści się tu Dom Pomocy Społecznej.

Pałac otoczony jest parkiem krajobrazowym z 2 poł. XIX w i szeregiem budowli podworskich wpisanych do rejestru zabytków. Są to trzy oficyny z XIX w., budynek dawnego ogrodnictwa, bramy wjazdowe, stajnia, dom dzierżawcy, obora, stodoła, spichlerz, kuźnia oraz 13 domów pracowników folwarcznych i dom stangreta. W parku aż 15 drzew uznanych jest za zabytki przyrody (wiąz szypułkowy, topole białe, platany).

II. Wronki Brama Puszczy Noteckiej

Z Nowej Wsi do **Wronek** już tylko kilometr. To miasto, podobnie jak Międzychód, stanowi **bramę do Puszczy Noteckiej** i od niego rozpoczniemy tę wycieczkę. Największym walorem miasta jest właśnie jego położenie - **nad malowniczą Doliną Warty**, na skraju rozległych borów Puszczy Noteckiej.

WRONKI

Nazwa miasta wywodzi się prawdopodobnie od nazwiska „Wronek” lub „Wronka”. Istnieje również legenda dotycząca genezy tej nazwy. Według niej przed wiekami, w obronnym zamku, żył rycerz ze swoją córką. Mieli sąsiada, młodego i porywczego rycerza, który zakochał się w pięknej dziewczynie. Stary rycerz nie chciał oddać córki takiemu człowiekowi. Młodzieniec wdarł się do zamku, zabił ojca i porwał dziewczynę, która następnie, w akcie zemsty, otruła mordercę ojca. Nie mogła jednak żyć z takim ciężarem, więc sobie także odebrała życie. Przy życiu pozostał tylko stary sługa, który nieopodal zamku założył osadę i nazwał ją Wronki, ponieważ w herbie jego pana była wrona.

Wnętrze kościoła franciszkanów (Fot. MK)

Droga, którą wjedziemy prowadzi obok dworca, przez przejazd kolejowy w ulicę Poznańską, a ta poprowadzi nas wprost na **Rynek**.

Tu, lub na pobliskim, pięknie wyremontowanym **placu Wolności** warto zostawić samochód i dalej pospacerować pieszo. Tuż obok Rynku znajdują się bowiem najcenniejsze zabytki Wronek - **kościół p.w. św. Katarzyny oraz kościół klasztorny oo. Franciszkanów**.

Ten pierwszy (przylega do ulicy Sierakowskiej) to wzniesiona w XV w. gotycka świątynia z czerwonej cegły, która od XVI w. była użytkowana przez protestantów. Po odbudowie i poświęceniu msze katolickie zaczęto w niej ponownie odprawiać w 1660 r. Dziś zachwyca nas we wronieckiej farze prezbiterium z pięknym sklepieniem krzyżowo-żebrowym (regotyżowane w latach 1954-55) i cenną **rzeźbą Chrystusa Vir Dolorum** (Chrystusa Męża Boleści) z ok. XV w. Rzeźba umieszczona jest w ołtarzu głównym - rzeźbionym i malowanym tryptyku z 1954 r.

Na uwagę zasługuje także datowany na XVII w. obraz Matki Boskiej Śnieżnej w ołtarzu w prawej nawie. Spośród innych zabytków wyróżnia się rzeźbiona **Pieta z XVI wieku**, zawieszona na lewej ścianie prezbiterium oraz **grupa pasyjna na belce tęczowej**. Po przeciwnej stronie Rynku - ulicą Klasztorną lub Szkolną dojść możemy do **kościółka oo. Franciszkanów**. Klasztor swą historią sięga roku 1279 r. i był najpierw siedzibą dominikanów, których sprowadził do Wronek książę wielkopolski Przemysław II. W obecnym, barokowym kształcie, powstał w końcu XVII w., z fundacji Jana Korzboka Łąckiego wg **projektu Krzysztofa Bonadury Starszego**.

W 1838 roku za sprawą władz pruskich nastąpiła kasata klasztoru. Wówczas to, aby zapobiec przed rozbiórką lub zamianą budynków na cele świeckie i by „ratować ten pomnik kultury katolickiej”, powstał obywatelski komitet, który zebrał odpowiednie fundusze, wykupił cały zespół i przekazał na własność ówczesnemu arcybiskupowi gnieźnieńsko-poznańskiemu Mieczysławowi Ledóchowskiemu. W ten sposób zakonnicy – tym razem już franciszkanie, mogli znów zagościć we Wronkach. Stało się to w roku 1868 r., a zadaniem zakonników było prowadzenie domu rekolekcyjnego. W krótkim czasie powstały nowe budynki klasztorne, a ojcowie franciszkanie za swą działalność zaczęli cieszyć się wielkim uznaniem wśród mieszkańców miasta i okolic. Niestety, już w roku 1875, w dobie Kulturkampfu, klasztor zamknięto ponownie. Zakonnicy przebywali w nim jednak aż do wybuchu I wojny światowej. Klasztor oficjalnie otwarto ponownie w r. 1925. W czasie II wojny światowej mieścił się w nim szpital wojskowy, po wojnie m. in. dom dziecka. Franciszkanie odzyskali klasztor w latach dziewięćdziesiątych XX w. Obecnie konwent należy do prowincji poznańskiej franciszkanów. Mieści się w nim seminarium duchowne i filia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.

Odnwiony cmentarz żydowski

W kościele przyklasztornym znajdują się witraże wg projektów Stanisława Powalisza oraz polichromie na sklepieniu wykonane przez Mariana Schwartz z Obrzycka. Wyposażenie wnętrza pochodzi z II poł. XIX i XX w.

W pobliżu franciszkańskiego klasztoru, na ulicy Szkolnej znajduje się **Muzeum Regionalne**. Muzeum zrodziło się z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Wronieckiej i mieści się w odrestaurowanym **szachulcowym spichlerzu z połowy XIX w.** Obejrzeć tu można stałe wystawy historyczno - etnograficzną oraz archeologiczną. W sali piwnicznej, zwanej też rycerską organizowane są wystawy czasowe, koncerty kameralne, spotkania z twórcami oraz spotkania organizacji i stowarzyszeń.

Na wronieckim Rynku (Fot. z arch. AWOR)

Dziś Wronki znane są i słyną z zakładów produkujących sprzęt AGD (Amica, Samsung). Przyjezdnym Wronki najbardziej kojarzą się jednak z... **największym w Polsce więzieniem**. Warto więc i o tym miejscu opowiedzieć.

Zakład karny postawili tu Prusacy. Budowa trwała od roku 1889 do 1894 - według nowoczesnych na owe czasy wzorów amerykańskich. Pośrodku usytuowano część centralną z klatką schodową, od której odchodzą cztery wysokie skrzydła mieszczące cele. Solidna brama wjazdowa zamyka ulicę prowadzącą do więzienia. Od początku było to ciężkie więzienie, przeznaczone głównie dla recydywistów. Zamykano tu jednak także za przekonania - w czasach pruskich m.in. Polaków za sprzeciwianie się germanizacji, potem także działaczy ruchu robotniczego, a w okresie międzywojennym m. in. komunistów. Podczas okupacji więziono tu Polaków walczących z Niemcami, w latach stalinowskich Polaków - działaczy podziemia demokratycznego, a w okresie stanu wojennego internowanych członków opozycji.

Całość sprawia wrażenie budowli surowej, ponurej i niedającej żadnych szans na ucieczkę. Było to rzeczywiście miejsce prześladowań i represji. Wielu więźniów nie wytrzymało warunków i umierało.

W latach II wojny światowej zmarło tu ok. 800 osób. W czasach reżimu stalinowskiego za przestępstwa polityczne „przeciwko władzy ludowej” przez więzienie we Wronkach przeszło ok. 15.500 osób - działaczy podziemia, w tym wielu żołnierzy AK, więźniów i więźniarek, z czego co najmniej 250 osób zmarło wskutek nieludzkiego traktowania. Wykonywane były tutaj również wyroki śmierci.

Więźniami zakładu byli m.in. Stefan Mossor - zastępca szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego (1946-1949); Stanisław Skalski - as myśliwski okresu II wojny światowej o najwyższej liczbie zestrzeleń wśród polskich pilotów; Wiesław Chrzanowski - założyciel i pierwszy prezes ZChN, czy Jacek Kuroń - jeden z przywódców opozycji w okresie PRL.

Jako, że jest to więzienie działające, budynku nie można zwiedzać wewnątrz. Można je oglądać od strony ulicy Partyzantów lub Mickiewicza (podjeżdżamy tam samochodem). W skład kompleksu wronieckiego więzienia wchodzi nieużywana dziś już wieża ciśnień, wybudowana w roku 1893. Trwają starania Towarzystwa Miłośników Ziemi Wronieckiej o utworzenie w wieży ciśnień muzeum więziennictwa (pierwszego takiego w Polsce), ze szczególnym uwzględnieniem ofiar hitleryzmu i stalinizmu...

Wronki to także miejsce, w którym można znaleźć wiele ciekawych kamienic secesyjnych. Jedną z takich budowli jest ponad stuletni **ratusz**, który do dziś pełni rolę siedziby władz miejskich, a poznać go można po charakterystycznej wieżyczce.

Dla fanów sportu natomiast, najciekawszą propozycją będzie wizyta na **wronieckim stadionie** (za mostem na Warcie, na rondzie w lewo), na którym walczył o punkty pierwszoligowy klub **Amica Wronki**, złączony fuzją z Lechem Poznań. Swoje mecze rozgrywała tutaj kadra Polski, dla której boisko było także bazą treningową podczas zgrupowań. W 2004 roku obiekt przeszedł renowację i spełnia wszystkie wymogi UEFA. Wyposażony jest w sztuczne oświetlenie oraz podgrzewaną murawę, w otoczeniu znajduje się też hotel „Olympic”, centrum konferencyjne, pub i restauracja.

Po zwiedzeniu stadionu lub odpoczynku i posiłku możemy wyruszyć w dalszą drogę – wracamy do centrum miasta i kierujemy się na Rynek, a dalej ulicą Sierakowską w stronę Międzychodu (droga nr 182) - do BIEZDROWA.

III. Najpiękniejszy widok na Wartę

Z Wroniek wyjeżdżamy w stronę Międzychodu – tuż za wiaduktem kolejowym stopniowo rozpoczynamy pięć się na nadwarciańską skarpe. To właśnie na tej trasie – tuż za miastem – na prawo, rozciąga się jeden z najwspanialszych widoków na Wartę i Puszczę. Rzeka tworzy tu malownicze zakola – trzeba to koniecznie zobaczyć!

Z tego miejsca można wyruszyć także na trasę spływu kajakowego - tak w górę rzeki, w kierunku Obrzycka, jak i w dół, w kierunku Sierakowa... Wijąca się zakolami Warta z pewnością urzeknie niejednego turystę...

Najpiękniejszy widok na Wartę

Dalej jedziemy drogą nr 182 Wronki – Międzychód, mijamy krzyżówkę do Wartosławia, kolejną do Biezdrowa i dojeżdżamy aż do Ćmachowa (7 km od Wroniek). Dopiero w Ćmachowie skręcamy w prawo – do Biezdrowa. Możemy też na chwilę przystanąć w Ćmachowie.

Dla przybyszy z innych terenów niż Wielkopolska warto tu wspomnieć o poznańskiej gwarze. Przechowało ona wiele zapomnianych już dziś określeń i zwrotów. Przez lata lekceważona ostatnio przypominana i kultywowana. Właśnie okolice Wroniek – Wróblewa – Ćmachowa, ale także i Sierakowa, Międzychodu, Kamionny znane są z tego, że jeszcze wiele starszych osób tę piękną gwarę przechowało i tu można ją usłyszeć.

IV. Ćmachowo opowieść o naszymyjniku

Nazwa wsi **Ćmachowo** ponoć związana jest ze staropolskim słowem ćmok (ponury, zasepiony). Dawniej własność rodu Leszczyców, potem do II wojny – niemieckiej rodziny von Backe. Pałac właścicieli z 56 pokojami zniszczony został przez żołnierzy Armii Czerwonej w 1945 roku, do dziś przetrwały tylko pozostałości parku (po lewej).

Sensacją archeologiczną jest naszymyjniki w kształcie korony (z epoki brązu), znalezione podczas wykopalisk, podobno jeden z trzech egzemplarzy znajdujących się w muzeach archeologicznych w Polsce.

Z Ćmachowa – zanim skręcimy na prawo do Biezdrowa warto podjechać do Wróblewa. Wróblewo to następne wieś. Na krzyżówce zjeżdżamy z drogi nr 182 w lewo – właśnie do Wróblewa.

V. Wróblewo dobra Kwileckich

Po zjechaniu w lewo z drogi **nr 182**, tuż za krzyżówką jesteśmy już we Wróblewie. Już z daleka widoczne są charakterystyczne zabudowania folwarczne i nietrudno się domyślić, że jest tu i pałac. Znacznie trudniej będzie go nam jednak zobaczyć – remontowany, schowany jest za wysokim płotem po lewej stronie. O Wróblewie, pałacu i dawnych właścicielach warto jednak trochę wiedzieć.

Wieś istniała już w 1387 roku, w 1855 roku należała do Kwileckich, a hrabia **Józef Kwilecki** wybudował pałac, neogotycką kaplicę oraz szkołę, której budynek istnieje do dziś. W 1864 roku Zbigniew Węgierski - Kwilecki wznosił tu obecną budowlę, którą zaprojektował **Stanisław Hebanowski**. Jest to eklektyczny pałac z wieżą, z elementami klasycyzmu i neorenesansu. W okresie międzywojennym **Jan Turno**, który dzierżawił wówczas majątek urządził tu galerię obrazów i wystawę archeologiczną.

STANISŁAW HEBANOWSKI (1820 – 1898)

Ceniony poznański architekt, autor wielu projektów wielkopolskich pałaców, m.in. w Posadowie, Tarcach, Biezdrowie oraz Teatru Polskiego w Poznaniu; pochowany w Gieczu.

We Wróblewie za zabytkowe uznane zostały wznoszone przez kwileckich także barokowe figury św. Wawrzyńca i Matki Boskiej Niepokalanej, figura św. Jana Nepomucena z 1785 roku, obecnie odnowiona, a także cały zespół folwarczny – ze spichlerzem, stodołą, stajnią, oborami, wozownią, gorzelnią, kuźnią i domami mieszkalnymi z XIX w.

Po krótkim rekonesansie we Wróblewie (może doczekamy czasów, że w pałacu znów będzie galeria...) wracamy do drogi nr 182. Mijając, tym razem po prawej stronie pałacowy mur dojeżdżamy do krzyżówki z **drogą nr 182** Międzychód – Wronki i dalej skręcamy **w prawo. Po chwili – w Ćmachowie zjeżdżamy w lewo – asfaltową drogą do Biezdrowa.**

VI. Biezdrowo sanktuarium

Najważniejsze miejsce w Biezdrowie to kościół **pw. Krzyża Świętego i św. Mikołaja** - miejsce docelowe licznych pielgrzymek, szczególnie pieszych. Zobaczymy go zaraz po wjeździe do wsi – po prawej stronie. Samochód można zatrzymać tuż obok – na wygodnym parkingu.

Pierwotnie gotycką **świątynię pw. Krzyża Świętego i św. Mikołaja** w Biezdrowie wybudowano w pierwszej połowie XV w. na miejscu drewnianej, dzisiejszą

późnobarokową formę otrzymała po gruntownej przebudowie w 1784 r. Dwie kaplice po bokach nawy dodano pod koniec XIX w. z fundacji Kwileckich i Kurnatowskich. Poświęcone są Świętej Rodzinie (po lewej) i św. Stanisławowi Biskupowi i Matce Boskiej Nieustającej Pomocy (po prawej).

W biezdrowskim sanktuarium szczególnym kultem otoczony jest jednak znajdujący się **w ołtarzu głównym późnogotycki krucyfiks**. Według historyków sztuki pochodzi on

z pierwszej połowy XVI w.

We wnętrzu kościoła znajdują się także renesansowy nagrobek Stanisława z Bnina Bobolińskiego, pochodzący z 1592 r oraz obraz „Triumf Krzyża” pośrodku sufitu nawy pochodzący z 1949 r.

W kruchcie zobaczyć można **starą, dębową skrzynię**, w której według legendy, znaleziono zakopany skarb, za który wybudowano kościół.

Ksiądz Stanisław Zieliński proboszcz parafii biezdrowskiej w latach 1704- 1719 prowadził barwną kronikę parafii. Zachowała się ona do czasów II wojny światowej. Jedno z podań spisanych przez ks. Stanisława Zielińskiego opowiada o początkach kultu Cudownego Krzyża i pochodzeniu nazwy wsi:

„Pielgrzym jeden pobożny będąc w Częstochowie obaczył ten Cudowny Krucyfiks (...), przed którym przykleknąwszy serdecznie się modlił, aby go zdrowo do domu zaprowadził. Od tego Krucyfiks usłyszał te słowa: „BIEŻ ZDROWO! do domu swego, ale mnie weź z sobą” (...) Zaraz tedy pełen radości pielgrzym zdjął ze ściany ten Krucyfiks i szedł w drogę. (...) Strudzony daleką podróżą nad strugą idącą do Biezdrowa ku Zakrzewu (nie istniejąca dziś osada położona w pobliżu Wartosławia), tam nad nią smacznie zasnął. Wtem Krucyfiks w wodę się zsunął i ukrył przed pielgrzymem, który ocknąwszy się ze snu wielce stroskany (...), poszedł lamentując w swą drogę.

Wtem dziewczka z urodzenia niewidoma, z Zakrzewa idąc po wodę do rzeczki (...), gdy czerpać wodę poczęła, żadną miarą nie mogła (jej) nabrać i gdy ręką macać poczęła wodę, prysnęła na oczy jej, gdzie zaraz przejrzała i głos usłyszała: BIEŻ ZDROWO! Dziewczyzna odebrawszy tak wielką w widzeniu łaskę i obaczywszy Krucyfiks promieniami otoczony, z wielką radością do domu pobiegła i opowiedziała rzecz, jaka się stała. Ludzie dali znać do wsi teraz zwanej Biezdrowo, przedtem inaczej zwanej, w której był kościół drewniany Świętemu Krzyżowi i Mikołajowi poświęcony. Zaraz tedy kapłan z procesją i gromadą niemałą przyprowadzili do wymienionego kościoła dziwny Krucyfiks, który wkrótce dla większego poszanowania przenieśli parafianie z duchowieństwem do Wronek, ale jak to wielu ludzi starych świadczyło, że aż trzy razy na to miejsce do Biezdrowa powracał cudownym sposobem. (...) dzięki Krucyfiksowi, zaczęli się gromadzić liczni ludzie z Biezdrowa i okolic (...), aby podczas nabożeństw i modlitw wypraszać łaski dla siebie i dla najbliższych”

Biezdrowo. Widok z wieży sanktuarium.

Ta sama kronika zawiera także opowieść o znalezieniu środków na budowę kościoła:

„Pan Imci Babolicki, dziedzic Biezdrowa, na granicy swej skrzynię drewnianą wydtubaną na kształt koryta znalazł pełną monety srebrnej, za które pieniądze bazylikę tę zaczął wybudować. Legenda głosi, że miejscowemu księdzu śnił się jednej nocy miejscowy hrabia - jego patron, który objeżdżał swoje posiadłości. Na jednym miejscu koń ugrzązł jedną nogą i zaznaczył przez to miejsce, gdzie leżał ukryty skarb. Także hrabia miał tej nocy ten sam sen. To się powtórzyło kilka razy. Wtedy nie dało mu to spokoju i pewnego dnia objechał swoje posiadłości. Na granicy Biezdrowa i Nowej Wsi koń ugrzązł głęboko jedną nogą. Przekopano to miejsce i znaleziono skrzynię wydrążoną z pnia dębowego zawierającą skarb, złoto i srebro. Dzięki temu w krótkim czasie za znalezione „pieniądze” wybudowano nowy do dziś istniejący kościół.”

W Biezdrowie znajduje się także **pałac** – dawna własność **Kurnatowskich**. Budowlę zaprojektował w stylu neorenesansowym, z elementami klasycyzmu, znany nam już architekt Stanisław Hebanowski – dla Stanisława Kurnatowskiego. Ciekawym uzupełnieniem wielu ozdób, wykuszy, tarasów są znajdujące się na fasadzie rzeźby symbolizujące zajęcia gospodarskie w poszczególnych porach roku i herby właścicieli - Łozdia. Pałac otoczony jest parkiem, wszystko starannie odnowione stanowi obecnie własność prywatną.

Warto wspomnieć, że właścicielami wsi byli m.in. **Łukasz Bniński** - starosta babimojski i sędzia poznański, pułkownik kawalerii narodowej i poseł na Sejm Czteroletni, **Ignacy Bniński** – właściciel Sierakowa, starosta średzki i wschowski oraz rotmistrz kawalerii narodowej, **Aleksander Bniński** – oficer wojsk polskich, powstaniec listopadowy, **Stanisław Kurnatowski** – właściciel pobliskiego Pożarowa, znany działacz polityczny i gospodarczy.

VII. Wartosław dawniej miasto

Z Biedzrowa kierujemy się do Pierwoszewa i tam w lewo na drodze nr 143 do Wartosławia. **Wartosław – to ładna i duża wieś – tuż nad Wartą, przez którą można się tam przedostać promem. Miejscowość powstała w roku 1781** i była lokowana jako miasto na gruntach należących do wsi Biedzrowo przez Łukasza Bnińskiego - starostę babimojskiego, właściciela Sierakowa. **Miasto otrzymało nowy most na Warcie** i stanowić miało miejsce osiedlania i pracy rzemieślników – zwłaszcza sukienników. Istniały tu też wtedy trzy wiatraki, dwie cegielnie, garbarnia i mydlarnia... Niestety, rozbiory i nowe granice oraz cła wprowadzone przez rząd Prus doprowadziły do upadku zaczynające się rozwijać miasto i w poł. XIX w. Wartosław stracił prawa miejskie.

Z czasów świetności zachował się do dziś **barokowy kościół Świętej Trójcy** i św. Łukasza z 1785 r. (pełni on dziś funkcję kaplicy cmentarnej), a także miejski układ przestrzenny – bez rynku, ale z placem targowym, ulicami i miejscami zwartą zabudową. W Wartosławiu zobaczyć także można kościół poewangelicki, neogotycki, z wysoką, charakterystyczną wieżą.

VIII. „A życie sobie tera chojno!...”

W Wartosławiu funkcjonuje prom rzeczny. Niestety przeprawa przez Wartę nie zawsze jest tu możliwa, a my musimy koniecznie dojechać do Chojna...

Chojno znane jest z pięknych puszczańskich krajobrazów, pełnych uroku, trochę tajemniczych miejsc i jezior. Znaleźć tam możemy kwatery agroturystyczne, ośrodki wczasowe i domki kempingowe oraz kąpielisko – nad Jeziorem Radziszewskim, a także pole biwakowe – nad Jeziorem Chojno – w lesie po jego południowo-zachodniej stronie.

Jeśli więc nie uda nam się przepłynąć Warty w Wartosławiu (drugi brzeg rzeki to **Krasnobrzeg**, tam na drodze nr 150 powinniśmy skrócić w lewo do Chojna) można spróbować przeprawy w **Karolewie** (z Wartosławia - w lewo drogą nr 145). Niestety, do Chojna, które jest wsią puszczańską promem w roku 2011 – wskutek uszkodzeń po powodzi nie można było się przedostać, dostępna była jedynie przeprawa łodzią...). Jeśli więc nie uda się nam Warty przepłynąć trzeba będzie wrócić do Wronek i tam przejechać przez most, a następnie na rondzie skrócić w lewo w drogę nr 150 przez Popowo i Krasnobrzeg.

Chojno to duża wieś i na dodatek podzielona na kilka części: Chojno - Wieś, Chojno - Błota Małe, Chojno - Błota Wielkie, Lubowo Drugie, Zdroje, Dębogóra, Głuchowiec, Tomaszewo, Chojno - Młyn, Gogolice, Kobus, Pustelnia, Samita, Szostaki, od jesieni 2011 wszystkie należą jednak do sołectwa Chojno.

Historia tego miejsca jest bardzo bogata. Archeolodzy znaleźli tu cmentarzyska sprzed 2,5 tysiąca lat oraz z czasów słowiańskich. W 1284 roku wieś należała do Tomistawa, kasztelana poznańskiego, potem do Ostrorogów, Potockich, Radziwiłłów, Sapiehów i Kwileckich. Na przełomie XVII i XVIII wieku rozpoczęło się tu osadnictwo ołęderskie. Wówczas też pojawiła się grupa osadników, po których do dziś przetrwały najróżniejsze opowieści i anegdoty, opowiadanej powtarzane z pokolenia na pokolenie.

W całej okolicy mówi się więc o „poprzecznych Chojanach” - z uśmiechem, a jednocześnie z podziwem dla ich sprytu... Skąd wzięto się powiedzenie?

„Otóż pewnego razu Chojanie zwrócili się do swojego dziedzica - Kwileckiego z prośbą, by zezwolił im zrobić dróżkę przez bór na Małe Błota, gdzie rosły stare potężne drzewa, a w nich znajdowały się (...) barcie z pszczołami. Mówili, że nie mogą do nich dotrzeć z drabiną przez bór (...), przez co nie oddają daniny miodowej. Kasztelan (...) zezwolił swym poddanym zrobić ścieżkę na szerokość drabiny, a ścięte przy tym drzewa wykorzystał do budowy chatup. Chojanie zaraz po wyjeździe pana zabrali się do roboty. Ścięli najdłuższą żerdź i zrobili z niej drabinę na 30 metrów długą. Jednak po naradzie postanowili ją nie wzdłużyć, a na poprzek nieść. Jak uradzili tak zrobili. Zaczęli rąbać pas drzew na szerokość odpowiadającą długości drabiny. Pod górą przy Małych Błotach drabina złamała się. Nie zdążyli zrobić nowej, bo dziedzic przyjechał. Gdy zobaczył spustoszenie, jakie zrobili jego poddani strasznie się zdenerwował, ale co miał począć. Chojanie go po prostu po swojemu, z korzyścią dla siebie „poprzecznie zrozumieli”.

Od tego czasu uтарыło się powiedzenie „poprzeczni Chojanie”, którzy wszystko robią „na poprzeczkę”: konia do wozu wprowadzają na poprzeczkę, orzą ziemię na poprzeczkę, baba z lasu niesie chrust też na poprzeczkę, kapelusz na głowie, pasek, szelki, wszystko, nawet żegnają się na poprzeczkę” (cytat z opracowania w Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Puszcza Notecka - rozdział „Opis obszaru” s. 31-32) .

Na dowód tego, że to prawdziwa historia, w miejscu gdzie złamała się drabina zrobiona przez Chojan do 1923 roku rosły dwie stare sosny. W 1996 roku na pamiątkę tego wydarzenia ustawiono potężny granitowy głaz. Podobno też nazwa „Chojno” pochodzi od słów wypowiedzianych przez właściciela wsi do nowych osadników, które brzmiało: **A żyjcie sobie tera chojno!**...

W Chojnie odwiedzić można neobarokowy kościół p. w. Chrystusa Króla, z lat 1926-1928. Wewnątrz znajduje się tablica ku czci poległych w latach 1914-1920. Jest tu też leśniczówka w dawnym dworze i pozostałości parku z pomnikowymi drzewami, dawny cmentarz ewangelicki, a także mogiła żołnierzy napoleońskich z 1813 roku wraz z pamiątkową tablicą. Według miejscowej tradycji we wsi zatrzymał się na odpoczynek sam Napoleon...

Inne ciekawe obiekty w Chojnie to: domy (np. nr 18 i 21) - przy zdrojku zbudowane szczytem do wąskiej dróżki zwanej kozim rynkiem jeszcze w końcu XVIII wieku, z bel drewnianych, pozostałości po dawnej zabudowie; dom nr 32 - o konstrukcji szachulcowej, z którym wiąże się legenda o wciąganiu byka na dach; „Dąb igielne ucho” a Księżym Polu; Struga Czarnoszyńska i pozostałości po młynie na strudze czarnoszyńskiej oraz pozostałości po młynach wodnych na strudze młyńskiej z pięknym jarem; dworek myśliwski Kurnatowskich z Pożarowa w Lubowie Drugim; leśniczówka Samita (dworek myśliwski Kwileckich z Wróblewa) i wiele innych, które szczegółowo opisane są na stronie www.chojno.pl, na którą przed przyjazdem do Chojna trzeba koniecznie zajrzeć!

Pamiątkowy głaz z herbem wsi.

SZLAKI PIESZE PTTK W POWIECIE MIĘDZYCHODZKIM

1. Szlaki piesze PTTK „międzychodzkie”

żółty: (Ze Starego Osieczna) - Sowia Góra (0 km) - Międzychód (15,8) - Zatom Stary - Ławica - Chalin - Prusim - Kamionna (37,2) - rezerwat „Dolina Kamionki” Mnichy - Łowyrń (51,1) - i dalej przez Nowe Gorzycko do Wierzba (68,6)

czerwony: Międzychód - Letnisko (0 km) - Bielsko (0,6) - rez. Kolno Międzychodzkie (4,2) - Kamionna (8,3) - dolina Kamionki, Mnichy (13) - Krzyżkówko (20,6) - Lewice (23,9)

niebieski: (ze Zbąszynia przez Trzciel, Pszczew i Lubikowo) Gorzycko (0 km) - Międzychód rynek (7,2) - Bielsko jez.Koleńskie (11,2) - Ławica (10,6) - Góra - Sieraków (31,3) - przez Wartę - Bucharzewo (38,5km) - dalej do Kobusza i Miałów (59,6).

czarny: Rezerwat „Dęby Koleńskie” (0 km) - Zielona Chojna, Aleksandrowo - Międzychód (12,2) - przez Wartę, Przedlesie - Radgoszcz (16,8) - Kaplin - Radosz - „Matecznik” Błota (29,3) - Kukułka (33,8) - rez.”Czaple Wyspy” - rez. „Mszar nad jez.Mnich” Kobylarnia (39 km) - (może być dalej: Marianowo dąb „Józef” - Sieraków 44,8)

czarny: Gorzyń (0 km) - Sterki (5) - „Królewska Góra” 116 m.npm. (8,1) - Stary Młyn Dormowo - Gorzyń (12,7).

2. Szlaki piesze PTTK „sierakowsko - kwileckie”

czerwony: Sieraków (0 km) - rez. „Buki nad jez. Lutomskim” (3,1) - Sośnia punkt widokowy - Kurnatowice (12,1) - Prusim (19,9) - Zatom Stary (27,5) - prom na Warcie - Zatom Nowy - Kukułka (35,3) - jez.Lichwińskie - jez. Bucharzewskie (46) - i dalej do Chojna i Mokrza (65,1).

zielony: Chrzypsko Wielkie (0 km) - punkt widok. Łęczeczki (14,3) - jez.Białokoskie - Lubosz (17,7)

żółty: Nojewo (0 km) - jez.Wielkie, Mylin - jez. Krzemień - Tuchola (24,8) - Sieraków (28,8) - Marianowo dąb „Józef” - rez. „Mszar nad jez. Mnich”(34,3) - rez. „Cegliniec” - i dalej przez Puszcę Notecką : Borowy Młyn, Kobusz i Piłka (56,1)

czarny: Góra (0 km) - Grobia (3,9) - jez. Jaroszewskie (4,9) - Sieraków (8,4) - Jesionki - Lutom (15) - Lutomek (18,2) - do szlaku czerwonego (19,3).

czarny2: Łęczeczki (0 km)- Chrzypsko Małe - jez. Liśnia - do szlaku żółtego (7,7).

czarny 3: Kwilcz (0 km) - Rozbitek (2,1) - do szlaku czerwonego (3,5) - Chalin (10,8 km) i dalej do Ktosowic (16)

Ścieżka edukacji przyrodniczej:

Bobrowy Zakątek - początek trasy koło szkoły leśnej w Kaplinie w Puszczy Noteckiej, długość ok. 5 km.

TRASY ROWEROWE

1. Wojewódzka Trasa Rowerowa „Szlak Stu Jezior” SSJ

(Międzychód - Szamotuły - oznakowany szlak rowerowy **czarny**) R-8) z Międzychodu ul. Piłsudskiego (km 0) - Bielsko - jez. Koleńskie (5,3) - Kolno (6,5) - Prusim (13,9) - Chalin (17,8) - Góra jez. Wielkie (21,9) - Sieraków: Stado, Muzeum Opalińskich, kościół pobernardyński (25,1) - Lesionki (29,1) - Ryżyn (33) - Chrzypsko Wielkie (35,9) - Łęczeczki punkt widokowy (40,1) - Białokosz (43,5) - Głuszyn (46,1) - dalej : do Szamotuł, gdzie łączy się z Transwielkopolską Trasą Rowerową odcinkiem północnym TTR-N i prowadzi do Poznania - Parku Sołackiego (110,8 km)

2. Wojewódzka Trasa Nadwarciański Szlak Rowerowy NSR

(Międzychód - Poznań - oznakowany wojewódzki szlak rowerowy niebieski) z Międzychodu przez most na Warcie, za mostem w prawo wzdłuż brzegu do Mokrza, dalej na zachód drogą woj. - Zatom Nowy - Piaski - wzdłuż Warty do Bucharzewa, Chojna - Wronki - Oborniki i dalej przez Biedrusko do Poznania (ok. 120 km.) dalej wzdłuż Warty szlak prowadzi do zapory w Jeziorsku (dalsze 250 km.)

3. Międzynarodowa Trasa Rowerowa R-1

(Wybrzeże Atlantyku - Paryż - Berlin - Królewiec) **znaki zielone**

R1-Międzynarodowa Trasa Rowerowa EuroRoute R-1 rozpoczyna się w Boulogne (Calais – Francja) nad Kanałem La Manche i prowadzi przez Francję, Belgię, Holandię, Niemcy, Polskę do granicy z Rosją i dalej do Kaliningradu. Na terenie Polski R-1 ma długość 675 km. Rozpoczyna się na granicy w Kostrzynie n. Odrą, a kończy na przejściu granicznym z Rosją w Gronowie – Mamonowie, przebiegając kolejno przez: Kostrzyn nad Odrą, Ośno Lubuskie, Sulęcín, Lubniewice, Międzyrzecz, Pszczew, Międzychód, Drezdenko, Krzyż, Wielki Ptn., Trzcianka, Łomnica, Kępa, Stobno, Kotuń, Piła, Kaczory, Osiek nad Notecią, Janowo (Bydgoszcz), Świecie nad Wisłą, Chełmno, Grudziądz, Kwidzyn, Sztum, Dzierżgoń, Elbląg, Tolkmicko, Frombork, Braniewo, Gronowo.

W powiecie międzychodzkiem przebiega następująco:

od Pszczewa przez Lewice, Łowyn do Gorzyna (skrzyżowanie z drogą krajową nr 24) - Wielowieś - Międzychód ul. Piłsudskiego - most na Warcie - dalej drogą wojewódzką Nr 160 przez Przedlesie, Ośrodek Mierzyn, Sowią Górę i dalej w kierunku Drezdenka;

Sieć szlaków rowerowych wokół Sierakowa tworzy spójną całość z innymi szlakami rowerowymi na terenie powiatu.

Wokół Sierakowa

wyznakowano następujące szlaki rowerowe:

czerwony, niebieski, żółty, czarny. Oznakowanie zostało odnowione w 2011 roku.

- szlak czerwony** (44 km) - przez Puszczę Notecką i do Jaroszewa
- szlak niebieski** (18 km) - z Bucharzewa przez Sieraków do trasy wojewódzkiej R-8
- szlak żółty** (21,7 km) - z Tucholi przez Lutom do Góry
- szlak czarny** (7,1 km) - z Chorzępowa przez prom w Zatomiu do Ławicy
- czarny szlak R8** (16,2 km)

Wokół Chrzypska

wytyczono w 2011 roku następujące szlaki rowerowe:

- szlak czerwony** „Wokół jeziora Chrzypskiego” (długość 8,5 km) - prowadzi przez Chrzypsko Małe (ciekawostka - widok na nieczynny zabytkowy wiadukt kolejowy wys. ok. 16 m.) i przy punkcie widokowym w Łęczeczkach (odnowiony, dawniej oznaczony znakami czarnymi pieszymi)
- szlak zielony** nowy szlak z Chrzypska Wielkiego przez Śródkę, Strzyżmin, Orle do Chrzypska Małego (11,6 km)
- szlak żółty** nowy szlak z Łęczeczek przez Łęczce do Białokosza (7,4 km)
- szlak niebieski** nowy szlak z Chrzypska Wielkiego przy polach tulipanów przez Charcice, Jabłonowo, Mylin do Chrzypska (9 km)

Wokół Międzychodu

wytyczono w 2011 roku nowy szlak rowerowy:

- szlak żółty** nowy szlak z Międzychodu przez wieś Mierzyn do Piłki (Zamyślina) 9 km. - i dalej żółtymi znakami istniejącymi przez Wiejce do Skwierzyny

Wokół Kwilcza

(„Kwilecka Osemka”) - wytyczone i oznakowane w 2011 r.:

- szlak niebieski** nowy szlak z Kwilcza przez Daleszynek, Lubosz, Augustowo, Chorzewo, Niemierzewo, Mościejowo, Upartowo, Kurnatowice do Chalina
- szlak czerwony** nowy szlak z Rozbitka przez Urbanówko, Chudobczyce, Wituchowo, Kubowo, Orzeszkowo, Kurnatowice, Prusim do Chalina.

Szlak rowerowy z Pszczewa

szlak niebieski

Przebieg trasy : z Pszczewa (0 km) przez Stoki - Dormowo - Głazewo - Kamionna - Mnichy - Lewice - Łowyrń - i dalej przez Silną do Pszczewa (52 km). Szlak nie był dawno odnawiany.

Ścieżka rowerowa leśna „Śladami Radusza”

wersja krótsza

żółta - 14 km

wersja dłuższa

niebieska - 23 km

SZLAKI KONNE

Szlak Konny „Wilczy Szlak”

O łącznej długości 143 km. wytyczony jest ze Stęszewka koło Pobiedzisk do Bucharzewa. Oznakowany jest białym prostokątem z sylwetką konia i stosownymi drogowskazami.

Ścieżka konna

wytyczona jest z Mokrzcza („Stajnia Mokrzec”) przez „Olchowy Młyn” do leśniczówki Czaplincic i z powrotem przy jez. Piaskowym i Średnim do Mokrzcza.

TRASA MIEJSKA „SZLAKIEM SŁAWNYCH MIĘDZYCHODZIAN”

Spośród innych szlaków turystycznych polecamy:

trasę miejską w Międzychodzie „Szlakiem Znanych Międzychodzin” (długość ok.2 km.):

1. ul.Strzelecka - dom w którym mieszkał B. Rohowski, konstruktor pierwszych polskich maszyn do pisania;
2. ul.Piłsudskiego - dom urodzenia dwóch niemieckich literatów, **Carla i Georga Busse**,
3. ul.Chramca - dom w którym mieszkał **dr Andrzej Chramiec** z Zakopanego, lekarz powiatowy i oredownik uzdrowiskowych walorów Międzychodu oraz urodziła się jego wnuczka, samotna żeglarka **Teresa Remiszewska**,
4. ul.17 Stycznia - dom urodzenia **K. Walkowiaka**, dyrektora Centromoru, kierującego komisja ekspertów przy zakupie MS „Stefan Batory”, później Radca Handlowy w Panamie i Ghanie,
5. ul.17 Stycznia - dom urodzenia kompozytora operetek **Hugo Hirscha**,
6. ul.Rynkowa - dom urodzenia popularnego aktora **Włodzimierza Matuszaka**,
7. Rynek - były hotel „Pod Białym Orłem”, w którym przebywała m.in. Pola Negri,
8. ul.Kilińskiego - dom dzieciństwa **Wiktora Kineckiego**, Naczelnika ZHP, ambasadora w Indiach i Jugosławii
9. ul.Tietza - miejsce, gdzie stał dom urodzenia **Leonharda i Oscara Tietza**, założycieli sieci handlowych „Hertie” i „KaDeWe” (Oskar był dobroczyńcą miasta i fundatorem parku, stadionu, łazienek i hali sportowej)
10. ul.3 Maja - dom urodzenia **Hermann Tietza**, stryja Leonharda i Oscara, który przyuczał obydwu do zawodu kupieckiego i był współzałożycielem sieci „Hertie”,
11. ul.Sikorskiego - dom w którym mieszkała **A. Rządewska-Miniszewska**, przyjaciółka S.Żeromskiego i pierwowzór Laury z „Przedwiośnia”.

Dla wodniaków dostępne są w powiecie **trasy kajakowe**:

- z jeziora Chrzypskiego przez jez. Białeckie i jez. Lutomskie do Warty,
- z Ośrodka Edukacji Przyrodniczej w Chalinie przez jez. Ławickie i jez. Janukowo do jez. Koleńskiego i jez. Bielskiego oraz - **Warta** na długości całego powiatu ze stanicami wodniackimi w Międzychodzie i Sierakowie (w ramach tzw. Wielkiej Pętli).

W Międzychodzie można wypożyczyć kajaki.

Wypożyczalnie sprzętu wodnego są także w ośrodkach nad jeziorami: w Mierzynie i Sierakowie, Prusimiu.

GMINA OBRZYCKO

Szlaki turystyczne

Przez teren gminy przebiegają dwa znakowane szlaki piesze:

szlak zielony	z Szamotuł przez Obrzycko do Czarnkowa i Niekurska
szlak czerwony	ze Słopanowa przez Obrzycko do Wronek i Sierakowa odcinki tych szlaków, czerwonego do Wronek i zielonego do Szamotuł, wchodzą w skład Europejskiego Dalekobieżnego Szlaku Pieszego oznaczonego symbolem E-II, prowadzącego z nad Morza Północnego do przejścia granicznego w Ogrodnikach.

Szlaki rowerowe

Transwielkopolska Trasa Rowerowa – Odcinek Północny (TTR-N)
(oznakowanie zielone) Element Wielkopolskiego Systemu Szlaków Rowerowych.
Długość: 200 km,
stopień trudności: stosunkowo łatwa

Poznań – Psarskie – Pawłowice – Sobota – Roztworowo – Żydowo – Przeclaw – Pamiętkowo – Baborowo - Baborówko – Kępa – Szamotuły – Szczuczyn – Grabówiec – Piotrkówko – Sycyn Dolny – Jaryszewo – Brączewo – L. Daniele – Obrzycko – Zielonagóra – L. Chraplewo – Tarówko – Młynkowo – Jędrzejewo – Prusinowo – Sławienko – Czarnków – Kuźnica Czarnkowska – Radolinek – Radolin – Teresin – Trzcianka – Kochanówka – Łomnica – Kępa – Stobno – Kotuń – Piła – Płotki – Skórka – Plecemin – Tarnówka – Osówka – elektrownia Podgaje – Chwalimie – Okonek

Północna część dalekobieżnego szlaku rowerowego łączy stolicę Wielkopolski z północnymi krańcami województwa. Na trasie liczne atrakcje krajoznawcze i architektoniczne, jak szachulcowy kościół w Osówce czy zespół zamkowy w Szamotułach (obecnie Muzeum „Zamek Górków” <http://mzg.org.ph.pl> z cenną kolekcją ikon).

MIEJSCA SZCZEGÓLNIIE POLECANE DO ZWIEDZANIA

**UWAGA: kościoły można zwiedzać tylko po uzgodnieniu z proboszczami,
a pałac w Rozbitku - za zgodą właściciela.**

Białokosz	pałac z lat 1804 - 1805, obecnie ośrodek wypoczynkowy;
Bucharzewo	Leśny Ogród Edukacyjny „Leśna Przygoda” dla niepełnosprawnych, zwłaszcza niewidomych i słabowidzących (przy Nadleśnictwie)
Bucharzewo	ścieżka edukacyjna „Ostępy Puszczy Noteckiej” (przy Chacie Zbójców)
Chalin	dwór z poł. XIX w., obecnie siedziba Ośrodka Edukacji Przyrodniczej Wielkopolskich Parków Krajobrazowych;
Chrzypsko Wielkie	kościół późnogotycki z l. 1600 - 1609;
Grobia	rezerwat przyrody Buczyna Lutomska nad jez. Lutomskim;
Kamionna	kościół pw. Narodzenia Najśw. Marii Panny z 1499 roku, z punktem widokowym na Dolinę Kamionki;
Kaplin	Bobrowy Zakątek - ścieżka dydaktyczna Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Notecka;
Kolno	rezerwat przyrody Dęby Koleńskie oraz - na półwyspie nad jez. Koleńskim grodzisko piastowskie;
Kwilcz	kościół późnobarokowy z l. 1766 - 1781;
Lewice	kościół z lat 1753 - 1762;
Lutom	kościół z lat 1753 - 1762;
Łęczyczki	punkt widokowy z pomnikiem w kształcie grzyba, odsoniętym w pierwszych minutach nowego tysiąclecia;
Marianowo	dąb Józef - najgrubsze drzewo Puszczy Noteckiej, nazwane na cześć Józefa Chwirotą; obok - ścieżka edukacyjna Marianówka;
Międzyzchód	kościół pw. Ścięcia św. Jana Chrzyciela z 1591 r., układ zabudowy wokół Rynku, kamieniczki szczytowe przy ul. Rynkowej;
Międzyzchód	kościół pw. Niepokalanego Serca Maryi z l. 1838 - 1840 - w jego przedsonku płyta nagrobna właściciela miasta Krzysztofa Unruga;
Międzyzchód	źródło siarkowe ujęte w 1912 roku w tzw. laufpompe;
Międzyzchód	rezerwat przyrody Dolina Kamionki oraz Centrum Edukacji Regionalnej i Przyrodniczej;
Międzyzchód	zbór protestancki z 1788 roku na planie ośmiokąta;
Orzeszkowo	cmentarz - lapidarium wielkopolskiej szlachty kalwińskiej;
Orzeszkowo	skansen osadnictwa olenderskiego „Olandia” w zabudowaniach dawnego dworu i spichlerza,
Prusim	wieża - dostrzegalnia przeciwpożarowa z punktem widokowym, izba pamięci nieistniejącej wsi Radosz;
Pławisko	pałac neogotycki z l. 1856 - 1858,
Radosz	izba pamięci zakopiańskiego poety H. Szulczyńskiego;
Rozbitek	kościół i klasztor pobernardyński z l. 1624 - 1639 z bogato zdobionym barokowym wnętrzem;
Ryżyn	Muzeum - Zamek Opalińskich, a w nim - sarkofagi Opalińskich;
Sieraków	pałac z ok. 1890 r. i ujeżdżalnia z 1829 r. - siedziba Stada Ogierów i Koników Polskich;
Sieraków	punkt widokowy, tzw. Góra Głazów z granitem Rapakiwi;
Sośnia Upartowo	pozostałości kopalni węgla brunatnego;
Zatom Nowy	Zatom Nowy - przeprawa promowa przez Wartę;
Zatom Stary	

*(informacje na temat szlaków turystycznych oprac. na podstawie materiałów Starostwa Powiatowego w Międzyzdrojach)
Całość opracował Jacek Kaczmarek (konsultacje - z uczestnikami warsztatów realizowanych w ramach projektu KSOW).
Fotografie: Roman Gawron, Leon Cichosz, Jacek Kaczmarek, Agata i Marcin Kaczmarek, z archiwum LGD „Puszcza Notecka”, udostępnione z Gmin należących do LGD oraz z archiwum Akademii Wiedzy o Regionie.*

AGROTURYSTYKA

GMINA
CHRZYPSCO WIELKIE

Gosp. Agroturystyczne L&H, Lidia i Henryk Stacucy

ul. Główna 49, 64-412 Chrzypsko Wielkie
kom. 608 136 113, 608 358 187,
e-mail: szymon.stacucki@drb.pl

Pensjonat z widokiem

ul. Szkolna 35, 64-412 Chrzypsko Wielkie
tel.: 61 29 51 165
kom. 691 564 615, 609 430 053
e-mail: grazynagrzesiak@gmail.com
www.pensjonatzwidokiem.pl

Pałac Białokosz

Białokosz 16, 64-412 Chrzypsko Wielkie
tel./fax 61 29 51 347
e-mail: bialokosz@bialokosz.pl
www.bialokosz.pl

Pałac Śródka

Śródka 6, 64-412 Chrzypsko Wielkie
tel.: 61 44 22 123 fax: 61 29 51 240
e-mail: info@palac-srodka.pl
www.palac-srodka.pl

„Dworek Wśród Jesionów”

Elwira Mirecka - Kucharska
Łężce 45, 64-412 Chrzypsko Wielkie
tel. 509 179 789
e-mail: kontakt@dworekwsrodjesionow.pl
www.dworekwsrodjesionow.pl

Hotel SPA Posnania

Łęczeczki 1, 64-412 Chrzypsko Wielkie
tel.: 61 29 51 448
e-mail: biuro@hotellezczeczki.pl
www.hotellezczeczki.pl

Ośrodek Wypoczynkowy Sielawa

ul. Szkolna 34, 64-412 Chrzypsko Wielkie
kom. 607776359,
e-mail: osrodeksielawa@gmail.pl
www.osrodek-sielawa.pl

Ośrodek Wypoczynkowo-Szkoleniowy „SUM”

Białokosz, 64-412 Chrzypsko Wielkie
kom. 602 462 220
e-mail: biuro@sum.net.pl
www.sum.net.pl

Agroturystyka Kraina Stu Jezior

Śródka 7, 64-412 Chrzypsko Wielkie
kom. 664 166 092

Pokoje Gościnne „U Baby Jagi”

Łęczeczki 41, 64-412 Chrzypsko Wielkie
tel. 616 416 484, 790 251 316
www.babajaga.nocujtu.pl

GMINA KWILCZ

„Dolina Stawów” Zofia Gałęska

Kurnatowice 56, 64-420 Kwilcz
tel. 602 839 102, 606 736 286
e-mail: dolinas@op.pl
www.agro-uzosi.pl

„Rozbitek - Magdowa”

Rozbitek 26, 64-420 Kwilcz
tel. 601 744 267 tel. 695 416 178
e-mail: kasia.hom@wp.pl

„Pod Orzechem”

Wanda Rydzewska, Grzegorz Rydzewski

Józefowo 3, 64-420 Kwilcz
tel. +48 (61) 29 15 467,
kom. +48 888 597 267
e-mail: w_rydzewska@o2.pl
www.agro-jozefowo.com.pl

„Pod Bocianem”

Wacława i Bronisław Taberscy
Prusim 33, 64-420 Kwilcz
tel. (61) 29 15 010, 721 827 952

„Zielona Dolina Młyn”

Kurnatowice 32
64-420 Kwilcz
tel. 667 984 818, 664 151 941

„Zacisze” Zofia Walorczyk

Kurnatowice 36, 64-420 Kwilcz
tel. 61 291 51 69, 501 988 677

„Strumyki” Michał Wizental

Kurnatowice 58, 64-420 Kwilcz
tel. 603 15 41 19, 609 72 99 69,
e-mail: michal@strumyki.pl
www.strumyki.pl

Agroturystyka „Na poddaszu22”

Danuta Sudoł
ul. Miłostowska 22, 64-420 Kwilcz
tel. 661 962 246, 61 29 15 430
fax 61 29 53 448
napoddasz22@gmail.com
www.napoddasz22.pl

„Olandia Kraina Wypoczynku i Konferencji”

Prusim 5, 64-420 Kwilcz
tel. 61 29 15 379, 608 467 367
e-mail: olandia@olandia.pl
www.olandia.pl

„Chatka Prusim”

Prusim 40, 64-420 Kwilcz
tel. 603 247 025, 603 247 042
e-mail: biuro@chatkaprusim.pl
www.chatkaprusim.pl

Gosp. Agroturystyczne Leszek Sobótka

Mechnac 29, 64-420 Kwilcz
tel. 61 29 15 478

GMINA MIĘDZYCHÓD

Dom na wzgórzu

Jolanta i Jarosław Matalewsy
Słodowy Młyn 1 64-400 Międzychód
tel. 602-698-025
e-mail: jolanta-matalewska@wp.pl
www.agroturystyka-matalewsy-slodowymlyn.pl

Sauna Park

Zielone Wzgórze 10e, 64-426 Łowiny
Tel. 781 640 331,
e-mail: saunapark.spa@gmail.com
www.saunapark.pl

Łowisko LAS Gospodarstwo

Agroturystyczno-Rybackie

Robert Siuda, Piotr Grześkowiak
Bielsko - Rybakówka 1,
64 - 400 Międzychód
tel. kom. 602 862 214

Ośrodek Wypoczynkowy Mierzyn

Pole Bivakowe w Mierzynie
Międzychódzki Ośrodek Sportu
Turystyki i Rekreacji
Mierzyn k. Międzychodu 64-400 Mierzyn
95 748 15 25

Centrum Turystyki Rowerowej

Mierzyn, 64-400 Międzychód
tel. 95 748 26 02
e-mail: kontakt@cakmiedzochod.pl
www.cakmiedzochod.pl

„Sosnowa ostoja”

OW Mierzyn, P.Gnoiński
Mierzyn, 64-400 Międzychód
604-797-993

Domki Monti – Domki nad Jeziorem

Mierzynskim, Jacek Filipiak
Mierzyn, 64-400 Międzychód
Tel. 95 748 15 70, 603 428 83
www.domki-monti.pl

Centrum Spotkań Biznesu i Rekreacji

Barbara i Sławomir Wyszynscy
Mierzyn 2 9, 64-400 Międzychód
tel. 95 748 15 86, 601 325 780
e-mail: csbir@poczta.onet.pl

Szczęśliwa trzynastka

Elżbieta i Kazimierz Machowie
Mierzyn 13, 64-400 Międzychód
Tel. 95 748 22 68, 601 245 488
e-mail: e.k.machowie@wp.pl

„Zacisze Brzozowe”

OW Mierzyn
Mierzyn, 64-400 Międzychód
Tel. 602-592-139, 668-113-399
e-mail: jahnstransport@post.pl
www.wakacjenadjeziorem.eu

Kompleks agroturystyczny „Żurawiniec”
Zwierzyńc 9A, 64-400 Międzychód
Tel. 603-180-303, 694-497-544
e-mail: zurawiniec@zurawiniec.pl
www.zurawiniec.pl

Dom na Przedlesiu
Adela i Andrzej Krawcowie
Przedlesie 16 64-400 Międzychód
Tel. 95 748 17 28

Dom pod kasztanem – Kamionna
Mieczysława, Zdzisław Schaedler
ul. Górna 1, Kamionna
64-400 Międzychód
tel. 095 748 29 17, 510 191 365

U sołtysa Danuta i Eugeniusz Nawroccy
Zatom Stary 2
64-400 Międzychód
tel. 957482517, 694991762

Agroturystyka Zatom Stary 63
P.Minge
Zatom Stary 63 64-400 Międzychód
Tel. 606-406-765, 694-324-014

Ośrodek Wypoczynkowy WEZAJ
Zatom Nowy 18b 64-400 Międzychód
tel. 95 748 99 66, 695-694-040
e-mail: rezerwacja@wezaj.pl
www.wezaj.pl

Nad piaskowym jeziorem
Rajmund Wodkowski
Nowy Zatom 35 64-400 Międzychód
Tel. 95 748 45 76, 601990649
e-mail: rajmund.w@op.pl

Ranczo przy promieLeszek Ławniczak
Nowy Zatom 3, 64-400 Międzychód
Tel. 609-805-103
e-mail: ranczoprzypromie@gmail.com
ranczoprzypromie.hekko.pl

Olchowy Młyn Jerzy Harabas
Zatom Nowy 26 64-400 Międzychód
Tel. 95 748 12 96, 698 865 221
e-mail: Olchowy.Mlyn@gmail.com

Leśny Dom pod Pawiem
Mariola i Jan Krasicy
Mokrzec 24/Radgoszcz 43
64-400 Międzychód
Tel. 601 519 580
e-mail: kontakt@lesnydompodpawiem.pl
www.lesnydompodpawiem.pl

Koszycowo Tomasz Koszyca
Mokrzec 64-400 Międzychód
603-860-946
ekoszyca@o2.pl

Dom za lasem
Krzysztof Targosz
Radgoszcz 60 64-400 Międzychód
601-255-747 601-255-717

Kuźniak Młyn Elżbieta i Lech Starega
Radgoszcz 52 64-400 Międzychód
Tel. 957 481 584, Fax 501-139-874
www.kuzniakmlyn.com.pl

Pod dębami Alicja i Wiesław Sawiński
Radgoszcz 45 64-400 Międzychód
Tel. 509-045-535, 509-045-495
e-mail: poddebami13@poczta.fm

U braci Bengsch
Radgoszcz 56, 64-400 Międzychód
503-033-770

Oaza ciszy i spokoju
Beata i Krzysztof Holka
Muchocinek 26 64-400 Międzychód
Tel. 608-788-879
e-mail: oazaciszyspokoju@wp.pl

Agrodomek
Elżbieta i Tadeusz Wojkowsy
ul. Słoneczna 50 64-426 Łowyn
Tel. 785-633-979, 785-633-959
e-mail: wojkowska3@wp.pl
www.agrodomeklowyn.pl

U Mirka Ireneusz Mirek
ul. Okrężna 1 64-426 Łowyn
721-346-628

Dom nad Jeziorem Janusz Mirek
ul. Nadjeziorna 15 64-426 Łowyn
Tel. 95 748 19 96, 507-834-204

Dom na skraju wsi
Maria i Ireneusz Semko
ul. Międzychodzka 17 64-426 Łowyn
Tel. 95 748 19 28, 607-749-759

Tamarynowa Osada
ul. Dormowska 4 64-426 Łowyn
Tel. 95 748 50 53, 534 090 774
e-mail: info@tamarynowaosada.pl
www.tamarynowaosada.pl

Pod brzozą Katarzyna i Adam Bujakowie
Lewice 39, 64-427 Lewice
Tel. 501-506-924, 501 506 824
agroturystyka.podbrzoza@gmail.com
www.agrolewice.mywebzz.com

Ośrodek Wypoczynkowy
Jerzy Sokołowski
Dormowo 34, 64-426 Łowyn
95 748 35 97,
www.dormowo.ta.pl

Stanica kajakowa Piotr Czarnecki
ul. Wały Jana Kazimierza
64-400 Międzychód
Tel. 667-277-560
www.czarny-kajaki.pl

Hotel Neptun
ul. Słoneczna 8 64-400 Międzychód
Tel. 95 748 23 41, Fax. 95 748 23 42
e-mail: recepcja@hotel-neptun.com.pl
restauracja@hotel-neptun.com.pl
www.hotel-neptun.com.pl

Zajazd Ostep Gorzyń
Gorzyń 35 64-400 Międzychód
95 748 26 45
e-mail: jotocka.ostep@onet.eu
www.zajazdostep.pl

Osada Rybacka SAZAN
Gorzycko Stare 40 64-400 Międzychód
661-966-899, 725-985-535
e-mail: biuro@rybacka-osada.pl
www.rybacka-osada.pl

Agroturystyka „U Janka”
Kolno 5, 64-400 Międzychód
Anna Żybra
Tel. 507 387 645

GMINA SIERAKÓW

Budrysówka
Okręg Wieleński 4a/1, 64-410 Sieraków
Tel. 500298258, 61 29 53 112
www.budrysowka.ocom.pl

Pod Lipą Halina i Andrzej Nawroccy
Chorzepwo 46A, 64-410 Sieraków
Tel. 61 29 52 282, 691 881 551,
605 076 539
www.domkipodlipa.pl

Agroturystyka Chorzepowo - Przystań
Chorzepowo 79, 64-410 Sieraków
Tel. 791 533 632 www.chorzepowo.pl

Agroturystyka Gawra
Chorzepowo 42, Sieraków-Chorzepowo
Tel. 607 679 673, 607 292 492
www.puszczanotecka.pl/gawra.php

Agropuchacz
Marianowo 12/1, 64-410 Sieraków
Tel. 608 504 328
e-mail: biuro@agropuchacz.com
www.agropuchacz.com

„Jaś i Marysia” Wojciech Adamczewski
Pl. Powstańców Wlkp.22, 64-410
Sieraków
tel. 061 29 52 112

Agro Brysia
Bucharzewo 63, Bucharzewo / Sieraków
663600809, 61 29 53 104

„Hubertusik” Elżbieta i Jerzy Knopp
Kaczin-Olendry,
64-410 Sieraków Wlkp.
Tel. (061)29 53 076

„Na Morenie” Małgorzata Matalewska
Okręg Wieleński 3 Piaski,
64-410 Sieraków
tel. 612 952 976, 604 437 243
e-mail: matalewski@wp.pl

Zielona Oaza,
Genowefa i Edmund Wicenty
Okręg Wieleński 6,
64-410 Sieraków-Piaski
Tel.061 29 53 136, 504 002 905

Zagroda z wiatrakami
Góra, 64-410 Sieraków
kom. 692 321 700, 692 999 699

Chata Zbójców

Bucharzewo 16, Bucharzewo / Sieraków
Tel. 61 295 30 56, 601 512 425,
Tel. 605 451 453,
e-mail: stacjaturystyczna@interia.pl
www.chatazbjowcow.pl

Energio-Tour

Centrum Konferencyjno - Wypoczynkowe

ul. Poznańska 30, 64-410 Sieraków
tel. 61 29 53 072
e-mail: hotelsierakow@energo-tour.
com.pl

Ośrodek Sportu i Rekreacji w Sierakowie

ul. Poznańska 28, 64-410 Sieraków
tel. 61 29 52 868, 663 312 433
fax 61 29 52 868
e-mail: recepcja@osir.sierakow.pl
www.osir.sierakow.pl

Stado Ogierów Sieraków, PRH Gałopól sp. z o.o.

Stadnina 14, 64-410 Sieraków
Tel. 61 295 25 43
e-mail: biuro@stadoogierow.eu
www.stadoogierow.eu

Gościńiec Jaroszewskie Wzgórze

Grobia 60, 64-410 Sieraków
Tel. 609 331 332, 609213 312
e-mail: biuro@jaroszewskiewzgorze.pl
www.jaroszewskiewzgorze.pl

Hotel Kama Park

ul. Orła 13, 64-410 Sieraków
tel. 61 29 55 100 fax. 61 29 55 166
e-mail: recepcja@kamapark.pl
www.kamapark.pl

Centralny Ośrodek Sportowo - Szkołeniowy TKKF

ul. Poznańska 27, 64-410 Sieraków
tel. 61 29 52 128,
e-mail: tkkf@tkkf.com.pl
www.tkkfsierakow.pl

Ośrodek Słoneczna

Poznańska 28, 64-410 Sieraków
Tel. 612952671
e-mail: sloneczna@sierakow.pl
www.sloneczna.sierakow.pl

Ośrodek Szkołeniowo - Wypoczynkowy „PUSZCZYK”

ul. Słowicza 18, 64-410 Sieraków
tel./fax 61 29 53 064,601 885 39
e-mail: puszczyk@puszczyk.pl
www.puszczyk.pl

Moje El Dorado

Ul. Żurawia 18, 64-410 Sieraków
Tel. 601 881 237,
e-mail: aniadluzowska@op.pl
www.moje-eldorado.pl

Ośrodek Wypoczynkowy ARENDA

Grobia 62, 64-410 Sieraków
tel. 61 29 52 553, 609 505 906
e-mail: arenda@sierakow.pl
www.arena.sierakow.pl

Ośrodek Wypoczynkowy „Leśny”

ul. Sowią 22, 64-410 Sieraków
tel. 600 424 563

Baza Agroturystyczna “ Matecznik Błota”

ul. Poznańska 43, 64-410 Sieraków
tel. 692 114 442,
e-mail: pnrotecka@poczta.onet.pl
www.blota.info

Ośrodek Wypoczynkowy “Nowa Holandia”

Ul. Słowicza 20, Sieraków
Tel. 692 358 737,
e-mail: info@domkisieierakow.pl

GMINA OBRZYCKO

Pałac w Kobylnikach

Kobylniki, 64-520 Obrzycko
tel. 61 29 13 549, 61 29 13 565,
e-mail: palac@kobylniki.pl
www.kobylniki.pl

Dom Pracy Twórczej i Wypoczynku

64-520 Obrzycko, Zamek 1
tel. (0-61) 2913280,
e-mail: obrzycko@amu.edu.pl

Gosp. Agroturystyczne Ameryka

Jaryszewo 40, 64-520 Obrzycko
tel. 698 158 220

Gosp. Agroturystyczne „Dosia”

Dorota Nowak
Chraplewo 1, 64-520 Obrzycko
Tel. 061 291 34 88

Turystyka Wiejska „Zosina Wola” Elżbieta Dobak

ul. Zamkowa 10A, Zielonagóra
64-520 Obrzycko
Tel. 61 291 31 40

GMINA OSTRORÓG

Leśniczówka Mormin

Wioletta Smulkowska
Wielonek 1, 64-560 Ostroróg
tel: 691-916-417
mail: wiolaarci@wp.pl

GMINA WRONKI

Hotel Olympic

ul. Leśna 15a, 64-510 Wronki
tel. 67 25 45 500
e-mail: hotel@hotel-olympic.pl
www.hotel-olympic.pl

Willa Remi

ul. Sierakowska 48, Wronki
tel/fax 67 254 00 11, 602 857 800
e-mail: kontakt@willa-remi.pl
www.willa-remi.pl

Penjonat Sura

ul. Lipowa 6, Nowa Wieś
64-510 Wronki
Tel. 507 546 151, 506 122 108

Euro Nocleg

Huby-Oporowo 1, Wronki
Tel. 506-152-595, 517-699-684
www.euro.dobrynocleg.pl

Baza kolonijna przy Szkole Podstawowej

Czynna w wakacje letnie.
Chojno, 64-510 Wronki
tel. (067) 254 71 69

Western Relax Marek Dobosz

Karolewo 1, 64-510 Wronki
tel. 67 25 48 161, 602 217 444,
tel. 606 671 778
e-mail: m.dobosz@effect-group.pl,
julia_dobosz@tlen.pl
www.western-relax.pl

„Pod Kasztanem”, Ewa i Kazimierz Weber

Chojno Koziołek 41,
64-510 Wronki
tel: 67 254 14 69, 688843768
e-mail: mweber3@wp.pl

„Gościńiec Europa” Maciej Białkowski

Chojno Młyn 38B
tel. 609 630 777
e-mail: gosciniec.europa@wp.pl
www.goscinieceuropa.pl

„Na Maliniu”

Violetta i Marian Mikołajczak
Chojno Błota Małe 19, 64-510 Wronki
tel. (67) 254 448 92, 887 492 075,
tel. 669 650 350
marianmik@gazeta.pl

„Dom nad Wodospadem”

Henryk Sienkiewicz
Chojno Młyn 25, 64-510 Wronki
tel. 67 254 70 40
sienkiewicz53@wp.pl

„Pod Lipami”, Irena Kaszna i Alicja Girus

Pakawie 16, 64-510 Wronki
tel. 67 254 72 25, 606 223 848
e-mail: pakawie16a@interia.pl

Róża i Marian Nowakowie

Obelzanki 13a, 64-510 Wronki
tel. 67 2540 630, 502 929 676

“Agronocleg” Krystyna

i Mieczysław Staszek
Obelzanki 8a, 64-510 Wronki
tel. 67 2540 234, kom. 508 614 649
www.wronki.dobrynocleg.pl/

Agrohotel, Ireneusz Bilon

Karolewo 11a, 64-510 Wronki
kom. 660 426 549

SPIS TREŚCI

OD RAZU W LAS, PRZEZ WIEŚ, KTÓREJ NIE MA...	6
ROWEROWA PRÓBA OD SIERAKOWA DO MIĘDZYCHODU	8
BOBROWY ZAKĄTEK	12
SAMOCHEODOWY REKONESANS OD KWILCZA DO MIĘDZYCHODU	15
OD DWORU DO DWORU	23
KRAINA STU JEZIOR	33
DO WRONEK, BIEZDROWA I CHOJNA	43
SZLAKI TURYSTYCZNE	53
AGROTURYSTYKA	58

*(informacje na temat szlaków turystycznych oprac. na podstawie materiałów Starostwa Powiatowego w Międzychodzie)
Całość opracował Jacek Kaczmarek (konsultacje – z uczestnikami warsztatów realizowanych w ramach projektu KSOW).
Fotografie: Jacek Kaczmarek(JK), Marcin Kaczmarek(MK), Agata Kaczmarek(AK), Roman Gawron(RG), Leon Cichosz(LC),
archiwa urzędów gmin(UG), archiwum Akademii Wiedzy o Regionie (AWOR).*

Puszcza Notecka

STOWARZYSZENIE

LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA PUSZCZA NOTECKA

www.puszczanotecka.org

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich:
Europa inwestująca w obszary wiejskie

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich
na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Operacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich”
Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Informator turystyczny